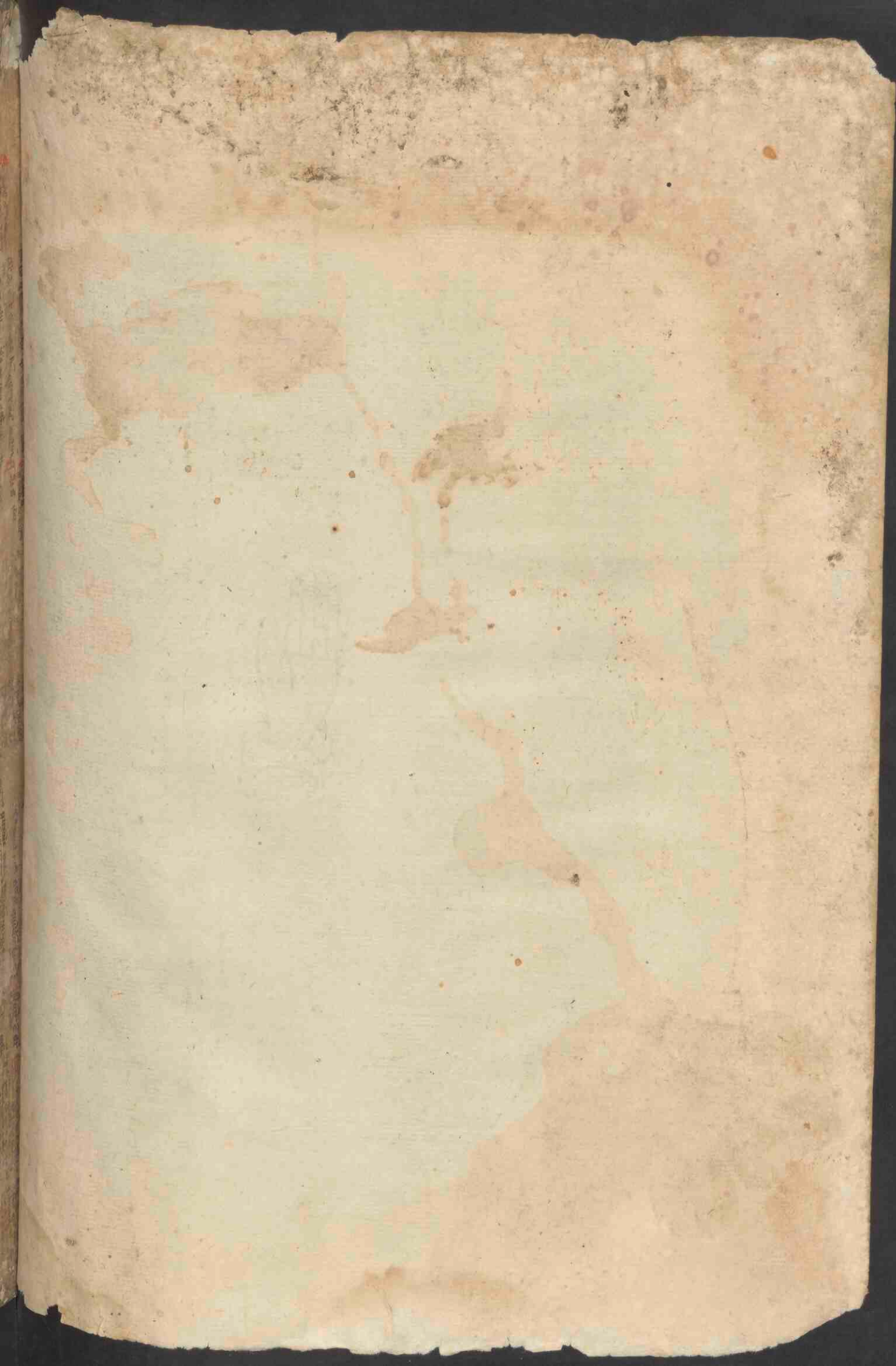

Utriusq[ue] iuris methodus

<https://hdl.handle.net/1874/461160>

Vtriusq[ue] iuris methodus **I**ndipit
felicitat

Omnimodissime videntur iura
tradi posse si p[ri]mo leui ac sim
plici via q[ua]dam p[ro]munissima
postea vero diligentissima et
exactissima interpretatiōe singula tradā /
tur ut apud inditā imperiale maiestatem
solidū eā testimoniū insti. de iusticia et iu.
S. his itaq[ue]. **O**portunū ex doctrina impe
riali est modo q[ua]dam tradere p[ro]munissima p[er]
p[ri]mo introitib[us] fores iuris canonici et
civilis ac sane breuē tractatū p[ro]ponere p[er]
iuuenili etate cuius discursu etas iuuentu
tis studēis vtriusq[ue] iuris aliquantulum
possit manu dūa. **P**orro eo q[uod] in ea tangē
da via et methodus erūt in ea que sūt vtri
usq[ue] iuris sp[eci]alia p[ro]p[ri]e imp[ro]posito nōie. fit
illi nomē **M**ethodus vtriusq[ue] iuris **A**d
christi laudem qui in celis cū patre et sp[iritu]
tu sancto gubernat in sempiterna secula.

U tractatulo dato nomine oportet
preuie paucissima p[re]mittere
ac ex ill[is] ad tractatū perueni
re **S**umme premittendum est
tria precipue occurrere in quib[us] scolari[is] v
triusq[ue] iuris nisi abundauerit tutus non
erit et si iudex cuius ē p[ar]ta rimari defecerit
in horum aliquo per imp[er]iciam iudicabit
Primū q[uod] occurrit litteralis est canonum
et legū lectura **A**nre omnia enī oportet le
gere deinde intelligere **N**on operā dare ad
intelligēciā ubi nondū nouit lecturaz ut
in p[ro]hemio insti. in S. igit post quinquaginta
p[ar]bas **S**ic romanus pontifex p[re]f
tatur vndiq[ue] cū dicit v[er]bis lectis et intellec
tis **S**ecundū h[oc] est realis canonū atq[ue] le
gum intelligēcia **L**egere enī et nō intellige
re est negligere **R**ealis aut intelligēcia ē

necessaria eo q[uod] leges imponunt rebus et
non h[ab]etis c. p[ro]missa de elect. li. vi. l. vlt. **L**
de do. que libe. **T**erciū h[oc] q[uod] est necessari
ū est sane memorie vtriusq[ue] **O**portet enī
lectum memorari et intellectū veruntamē
q[uia] omnium habere memoriā et in nullo pec
care potius est diuinitatis q[uam] humanitat[is]
ut in l. i. **L** de vere. iure enu. **I**deo sanum
est p[ro]filium et sup[er]sanū eunti in vtriusq[ue] iur[is]
studū ut parat[us] vitā ducat qui fuerit fa
cultatib[us] mediocris et si diuidis abunda
uerit abundet et sciēdis ut mediocris li
bros habeat ad sufficiēciā **I**lle vero in li
bris abundet in q[ui]bus ab exordio collocata
memoria negat nisi grandissime amoueri
Et h[oc] sane est iuriste sufficiēs et necessaria
memoria **Q**uid ergo de paupe sentiendū
et q[uod] p[ro]sulendum illi **R**euera illi p[ro]stratus
iacet vndiq[ue] gaudet p[ri]uilegiis nuditat[is] sue
solet natura in illis abundare q[uod] in aliis
oportet beneficio artis supplere **T**amen
oportet aduertere moderamē rememorari
de notissimis vnu si nō abundaret in pau
peris persona ingeniosa natura graue illi
in altero iurum studū erit cum in quo le
gat non habeat hinc q[uod] poterit intelligere
et quid memorie p[ro]mendare **S**i alienis v
rat libris resumptis illis quod ex illis rece
pit in parte aut totū p[ro]stat euanesceit q[uod] ob
rem diuites et mediocres plusq[ue] sano vren
tes p[ro]filio abstinerere debent a librorū impig
noratione gaudeant p[ro]p[ri]is quib[us] gaudē
tes nunq[ua]m deplorabūt qui experienda didi
cit testimoniū attulit **S**ed stuentes in in
pignorat[is] ne vsurā vltra fortez recipiant
lucrum ubi volunt perdūt potius tamen
erit tales q[uam] nullos habere libros **T**am re
gredi oportet vnde sermo exiit **S**ed hec
tria scolari vtriusq[ue] iuris necessaria sūt nec
vnum sine reliquo sufficit sic **B**art. sentit
in l. scire ff. de legi. **B**icit tamen ibidem scire
A 22

ne s; romani pontifias cōmissione in te z
gregorius nonus pīdī pīlasse dicit em
lex Omnia nostra facimus quibus au/
toritatem impertimur ut in l. pma l. de
vere. iure enu. Sic simili modo oportet se
tize de sexto z sic de aliis Regem em conde
re generalem solius est pīncipis nō inferi
oris dignitatis neq; pīuati l. finali l. de
legi. Ibi sunt libri quos in textibus opor
tet legere iuris canonici

De extrauagantib; q; hodie seruāte sūt

Sunt nihilomin; iuris canonici ad
huc alia textualia sicut extrauagantes q; s
etiam oportet legere de illis tamen menho
non cōsueuit fieri quāto sermo ē de corpo
re iuris canonici quod ob id potest pīn/
gere quia non sunt in speciali volumine
tradite quia z multe ex illis non sunt le/
gende eo q; sunt reuocate ergo cū sunt mē
bra mortua corpus iuris canonici nequit
ex illis pīstīui Merum que sunt ille quas
nō oporteat legere solet in dubiis plerūq;
venire Sūt aut omnes ille que ante librū
decretalium sunt edite hoc probat pīhemi
um pīpilationis gregoriane Et que inter
decretalium librum z sextū quoniam ōnes
sunt per Bonifaciū octauum reuocate ut
probat in pīhemiō sexti libri Bonifaci
ane tamen non sunt reuocate Sūt etiaz
alie specialiter reuocate ut sentit glosa ibi
dem Illis hō exceptis z insertis omnes
inter librum decretalium z sextum edite sunt
reuocate que vero inter sextū z dementi
nas sunt edite nō sunt per dementinas re
uocate Sic adhuc hodie leguntur extra
uagantes Bonifaci octauī z Johā. vi/
cesimisecondi Nec sunt textualia in iure ca/
nonico legēda Sic aut sunt legenda z
allegēda Liber decretorum qui in tres par/
tes est distinctus videlicet in centū z vnā

distinctiones quo ad pīmam partē Et q;
ad secundā in xxxvi. casus Ac quo ad
terciam que est de consecratione in quinq;
distinctiones Quo ad pīmaz partē debz
legi z allegari ut capitulūz alleget z quo
ta sit distinctiō Et si capitulūz longū sit
alleget s; aut versiculus s; quod occur
rit Sūt etiā s; in distinctiōibus z cau
sis qui nō cōsueuerūt allegari in capite ca
pituli eo q; cadunt sub aliquo capitulo s;
in eis hōa pīnētur gīdani

**Qui dicant paragraphi in libro
decretorum.**

Et plerūq; sunt pagraphi ubi incipiūt
questionis argumentationes vel ponun
tur solutiones Quo ad scōam hō debet al
legari capitulūz z sub qua sit questione z
causa subrice licet alleget quora eius Sic
aut fier allegatio quia sub causa sunt que
stiones z sub questionibus capitula Bi
ditur aut causa thema siue factum ex quo
questiones eliciūtur pro quarum decisōe
inducunt capitula Ita legendūz z alle
gandum est preterq; de penitēcia ubi sub
rice causa z questio licet capitula cadāt
sub causa z questioe Allegat aut de pe
nitenciis di. pīma vel ii. s; quod occurrit
ca. tali vsq; ad septimā distinctiōem indu
siue quia sunt septem distinctiones de pe
nitencia Quo ad terciā vero debet allega
ri de conse. di. i. vel ii. vel s; quod occur
rit c. tali vsq; ad quinq; distinctiones It
te est modus legendi z allegandi librum
decretorum z qui aliter allegauerit sane er
rat Quia etiam palee dicuntur contineri
in eo que non sunt per grāianum inser
te iteo singulariter allegando solet quāto
q; adici ut in palea Subrice aut non alle

gantur decretorum lz aut in aliis libris al
legentur. **L**iber ho decretalium legit z
allegatur ita q capitulu allegat z rubri
ca z liber subiect. Sic em allegat vt in ca
pmo de consti. non aut adiungit libro pri
mo. Et sic male allegat quidam predica
tores iura etia predicantes qui etia quo
tas librorum adiciunt. Liber vero sextus
simili modo legitur z allegatur sicut liber
decretalium excepto q adicitur libro sexto
vt in capi pmo de consti. li. vi. ad sciendu
q dicit in sexto z no in decretalibz. In q
bus item tituli ponunt. Liber aut dem
tinarum sic allegatur vt in de. i. vel tali et
adicitur rubrica non amplius. Extrava
gantes ho leguntur z allegant hoc mo
do ut exprimat extrauagans z nomen p
dentis z nihil amplius vt in extrauagan
ti antiqua Jo. vicemimiseundi. Biam /
tur aut extrauagantes q vagant extra b
volumina iuris canonici. Et hec sufficiat
circa textum iur canonici.

Circa glosas ordinarias

Circa glosas ordinarias oportet ad
uertere q circa librum decretorum le
genda est z alleganda glosa Bartholomei
brixien. z Joh. teutonic. Circa decretales
glosa Bernardi. Circa sextum ordinaria
est nobis glosa Jo. an. aliis Joh. mo.
Glosarunt em sextus cardinalis qui alio
nomine dicit Joh. monachi. Wido
de haufio qui alio nomine allegat Archi
diaconus z Joh. an. Circa dementinas
glosa est ordinaria Jo. an. Nec ideo rep
bendendi sunt alii famosi glosatores. Cir
ca extrauagantes Jo. xxii. reperit laudu
nus aliquas adiecit glosas. z plures ge
ninus. Circa librum decretorum legunt ca
lus Bar. brixien. z Archidiaconus op?

cui rosarium nome dedit quod apostillas
tradidit ad glosas ordinarias ex iuribus
nouis. In cathedra ho lectura continet
de sancto geominiu quaz super libro de
cretorum fecit ad modum suum quem ser
uat in sexto in qua qcquid Archidiaconus
posuit lucidissime ponit

Qui doctores debant legi circa librum
decretalium

Circa librum decretalium omnino le
gatur Innocentius z post eum hostien.
qui apostillas dederunt post quos nouel
le Joh. an. Ex quibus primus debet le
gi casus sumarius postea textus apostil
lario z terdo glosarum expeditio. Post il
los vero dominus Anthonius de butrio
vir sume doctrine qui casum sumarium z
notabilia colligit z formaliter glosas expe
ditas resoluit. Secutus est eum Joh. de
Emola qui quantoq aliquid adiat qui
nullatenus est omittendus. Et si Baldus
posset obtineri circa decretales omnino fin
cerus foret. habent alii francisci de zaborel
lis qui etiam vir sane doctrine extiterat. Et
qui abbatem siculu alias nuncupatur to
minum panormitanu circa decretales ha
bent possident illi famulum doctorem val
de in sentenda plenum succindum bene re
solutum pre ceteris hodie legendu eo q
nouissimis extiterat temporibz vir mag
ne prudentie quoz z mo tota optat yralia
apud qua sua hodie vltima solet fore reso
lutio. Circa sextum vero legantur no
uelle Jo. an. in mercurialibus z totis to
minicus. Circa dementinas aut laudun
Genlinus Stephanus. Paulus. Ber
trandus. De. de ancorano. Fradiscus de za
borellis Jo. de lignano. z pre ceteris Jo.
de Emola. Quarum etia dñs panorm. glosas

explanavit ac adiecit et ultimo adiecta sunt
etiam legenda et alleganda cum scolaris iuris
canonici in his legere nouerit circa lecturas
bene tutus erit. **C**onstat quomodo debeat le
gere et textualia allegare. Oportet hoc ite
discutere de glosarum lectione et doctorum alle
gatione debeat autem glose legi et sic allegari
ut in glo. xbi. rē. vel in glosa. i. fm qd oc
currit allegando capitulum distinctionem
et questionem in decretis. In aliis vero libris
brevis adiectio nominis patet. Circa in vi. li.
vi. in de. in de. rē in extrauaganti adiectio
autem scripta doctorum sic est obseruanda ut al
legat doctor scribens et capitulum in quo scri
bitur cum hoc etiam distinctio vel questio in decre
tis. In decretalibus vero. Rubrica cum ca
pitulo addendo in sexto li. vi. Et in demē
tis nomen de. Ita autem debet allegari ut di
cit dominus Anthonius de butrio in c. i.
de pñtu. vel sic. Ita dicit archidiaconus
in c. i. di. i. Et si super aliqua glosa dicant
potest et adici super illa glosa. Et etiam
quod doctores quicquid scripserunt plenissime et
aliqua capitula reperierunt solet etiam alle
gari. Ita dicit ille in repetitōe illius capi
tuli. Et etiam quod aliqui scripserunt non circa
textum apostillando norando vel glosas
expediento sed distinguendo et addendo.
Ita solet allegari ut dicit ille in distincti
onibus suis et additionibus super illo c.
Et etiam aliqui nullo modo circa textum
scripserunt sed consilia dederunt solent etiam
allegari consilia eorum ut dicit Oldradus in cō
siliis suis. Alii transiunt per allegationes
Ita allegat ut dicit Rayn. in suis alle
gationibus et allegat quota consilii et alle
gationes alii omnia querendo expediunt
Ita allegat. Ita dicit Bar. brixien. in qñti
onibus mercurialibus in questione que in
cipit rē. Alii vero omnia in summis tradunt
ita allegat. Su. sūme y. et x. fm qd occurr

Quomodo in iure civili sit procedendum

Amqz constat que in textualibus
glosis et doctorum scriptis sunt lege
da iuris canonici et quomodo et quo ordi
ne. Ante omnia autem textus legat po
stea glose ordinarie et ultimo post tempus
deliberatum doctorum scripta. **E**x ordi
ne primo oportet secundo modo hec tria in
iure civili discutere. In civili igitur iure e
tiam tria occurrunt legenda. **P**rimum tex
tualia. **S**ecundo glose ordinarie et tercio
doctorum scripta. **C**onstat autem ius ciu
ile ut corpus ex suis partibus. Ex libris in
stitutionum digestorum et Codicis ut sa
ne probatur in prohemio libri Instituti
onum. **I**n illis enim finis erudi
tionis et principium totius. hodie tamen
huius corporis oportet addere corpus au
tenticozum ac illius collationes et post il
las usus feudorum. Et ultimo extrauaga
tem ad reprimendam henrici imperatoris
quam Bartholus vocat xi. collationem
libro feudorum intitulo decima collatio
ne. Sunt hec textualia iuris civilis p
pue omnia. **L**iber autem institutionum est p
mo legendus. **S**ecundo libri aliqui digestorum
Et fm ordine quem tradidit dñs imperator
in pma pñtione digestorum. **S**unt autem hec
tria textualia legenda et alleganda ut leges
imperiales nō sūt ut dicta iuris pñtorum sic
sentit Bar. in illa questione pma.

In libro vsuū feudorū fit authenticus

In libro feudorū ē apud doctores dispu
tatio an et iste etiam sit legendus. **P**cludit aut
bal. in pñ. libri feudorū quod decima collatio ē
autentica quodqz in decisione causarum
feudalium hec consuetudines non solum
in foro contradictorio causarum sunt ob

seruante s; etiam in foro anime nisi essent
in periculo animarum quia lex civilis est
pars legis diuine vt notatur in capitulo
super specula in nouella ne de. vel mona.
Modus aut legendi institutiones et al
legandi est iste vt alleget principiu nigr
si occurrit alias allegando in eo alleget s;
et cum hoc rubrica sub qua nigrus con
tinet vna cum libro sic dicendo Insti. de
iusti. et iure s; pmo. **M**odus aut allegan
di in libro digestorum est vt alleget lex ip
sa et si est longa etiam allegetur s; et cum hoc
rubrica sub qua continet subtrahendo libru
vt sic dicendo l. i. ff. de testa. Sed hic atten
dendum pro canonistis q; libri digestoru
sunt quinquaginta qui non ex mandato
imperiali sed magistraliter sunt in tria vo
lumina diuisi vt in digestum vetus. infor
diatum. et digestum nouum que nomina
etiam sunt magistralia semper aut allegan
tur sub nomine digestorum Tunc aut nel
citur an fidelex in digesto veteri inforiato
vel digesto nouo Ideo datur doctrina ge
neralis q; lex loquens de iudiciis. iudi
ciis officiis. iudiciis. gerentibus officiis in
iudicio de preparatis iudiciis et deciden
tib; et de contractib; inuenit in digesto veteri
Que vero loquunt de respicientib; mioniu
et de respicientib; pupillos et adolefcentes et de
cedenti act; et successiones et generaliter q; re
spiciunt vltimas voluntates reperiunt in
inforiato Sed que loquunt de obligati
onibus interdictis actionib; et accusatio
nibus et penis earum et rescindentibus
iudiciu reperiunt in digesto nouo con
cludente in regulas iuris civilis premissa
Aborum significatioe hec si attenderit ca
nonista magnis a laboribus quesitando
releuabit **M**od; est similis allegandi
in Codice in quo lex alleget vna rubri

ca et liber in genere Et si lex est longa alle
gatur s; vel responsa verbi gracia Qui
luxuriat contra naturam vltimo supplici
o punitur l. de adulter. l. cum vir vel si lo
ga lex non sit distincta per s; vel responsa
dicas le. tali circa principiu medium vel
finem **I**n tribus vero vltimis libris
l. allegatur liber in specie huc in particu
lari vt li. x. xi. vel duodecimo Sunt em duo
decim libri Codicis In quibus vt etiam
canonista querendo no reperitur hec metra
q; sequit; attēdat **P**rima sacra. secūda
parat ius tercia dicit **C**ontrahit et quar
ta nulare quinta docet. **T**estas sexta. liber
tas septima dicit **I**gnorat octaua crimi
na nona luit. **C**onfiscans decima fundas
vntena tuetur. **U**t docet officia pars duo
dena locat

Ad hoc aduertendum est circa Codicem
q; ex corpore authenticorum per Ine
rium super quibusda legibus in ix. libris
Codicis sunt addite alique authenticę tras
sumpte ex corpore authenticorum ad leges
Codicis Et poni solent in margine inter
glosas sed in maiori litera quibus occur
rentibus debet sic allegari autem nouissi
ma l. de inofficioso testa. Ita q; alleget
principium seu nomē autēticę rubrica et
Lex s; no liber in specie **M**odus aut
legendi et allegandi ex corpore authenticor;
quod diuidit in ix. collationes que habet
rubricas et paragraphos est iste vt allege
tur principium autēticę si occurrit alias
nomine s; Et si occurrit officulus et col
latio vt in autentica de nup. s. i. col. 26. Et
s; collatio pcedat s; tamē nunq; collationē
ante s; allegabis Nam qui hoc fecerit iu
ris ignarus ab omnibus reputabitur
Modus autem legendi et allegandi in
libro feudoru ubi occurrunt

5
Rubrice capitula §. z. xxi. Et iste vt alle-
gat in libro feudorum Rubrica de investi-
tura c. i §. tali. z. c. fm quod occurrit po-
test etiam dici col. p. Alii dicunt vt in psi-
bus feudorum sed non refert Extravaga-
tes aut allegari oportet vna cu suo p dito
re vel illum subnecere hoc modo legende vel
allegando per textus iuris diuili transeu-
dum Sed hic notandum q in iure cano-
nico non allegat liber in genere vel in spe-
cie preterq in sexto z in demennis vbi liber
in genere adicit In iure xpo diuili quan-
toq oportet librum in specie adicere z sp-
in genere oportet allegare vt insti. ff. l. in
corpore autenticorum z in vrbz feudoru

Que glose sunt legende in iure diuili

Am restat ex ordine ostendere que glose
sunt in iure diuili legende ac sane accuratiane
q glossator iuris diuili fuit accuratius licz
z alii antiquiores fuerat etiam glossatores
quorum etia omniu z recollegit glosas vt
patet in illis sicut glossator decreti z decreta-
lium fecit etia in canonibus Quis autem
glossauerit librum feudorum ad presens di-
mitto sendo q optime sint ibidez glose de-
bent aut glose allegari vt supra dictum fu-
it circa ius canonicu De scriptis doctoru
que sunt legenda oportet subnecere ac q
modo amplius curruunt snt Barto. de saxo
ferrato qui scripsit circa tria volumina di-
gestorum z omnes libros Codi. z circa ex-
travagantes allegata Dicit etia scripsisse
circa corpus autenticorum quod multi re-
uoluunt in dubiu dicit tamen Baldus in
libro feudorum de success. feu. derideto bar.
hoc modo Fuit em subtilis homo z doc-
tor meus tamen semper tenebat opiniones
multum placentes laicis z fecit opinio-
nibus suis multu de honore Et Baldo

qui etiam prestatut circa librum feudorum
scripsit circa totu corpus iuris diuili bar-
tolomeus etia de salicet. valde circa libros
Codi. est notabilis ymo in materia vlti-
maru voluntatu z in parte digesti noui
Preterea z Baldus circa librum feudoru
Johanes fabri circa institutiones Jo.
de platea z Vericus de piro non est repre-
hendendus necno Petrus de bella partica
Lynus Jacobus de beluifo Suntz plu-
res alii qui etiam scripserunt super corpo-
re iuris diuili Omnes istos oportet alle-
gare sicut prius dictum fuit circa ius ca-
nonicum z illius allegationes ac sicut ibi
tem de allegationibus. repetitionibus. ad-
ditionibus. distinctionibus. consiliis. z co-
munionibus z summis dictum fuit Et
modus allegandi datus sic ille in diuili iu-
re debet similiter obseruari **S**olet prete-
rea adici allegante infra z supra z extra
Allegatio q fit p extra frequentatur qua-
to ius canonicu allegat in iure diuili vel
ecotra Et tantum circa primu capitulu
tractatuli Sed quomodo hec omnia sunt
scribenda sub breuitate sua consueta opor-
tet per consuetudine accipere ex multorum
lectione adiungere quia tediousum extite-
rat pretermisi cum no figuras noui pul-
chras efficere

Sunt tria in vtroq iure oportet
legere z allegare sic etia tria opor-
tet intelligere quorum vnu ordi-
natur ad alterius intellectum ante omnia
textus est intelligendus postea glose ordi-
narie que immediate veniunt ad textus
intellectu Et vltimo scripta doctorum p
vtriusq accedunt intellectu **S**unt itaq
reprehendendi qui ab vltimo incipiunt aut
a secundo non seruantes de

• bñz ordinē capacitatis Sane primo in
cipienti sufficit aliquid textus intelligere
pñdenti opus est glosas ordinarias acce
dere Et iam quasi pñcto aperiri debent to
ctorū scripta Et qñqz quantū expedit sa
piat Sic enī non se onerās aut oneratus
ab alio non desistet cum difficiēcia Sunt
z preterea vane loqñtes ex pñscriptis testā
di qui doctoribz obloquunt ppter multi
plicationē librorū ac ingenii sanaz exerci
tationez Non illi pñi Xbum nouere qui
protestat non fore regrandum his qui
lene dixerunt s; etiā his qui male dixerūt
sic etiā puenit ad explendiciam verita
tis hñc non sunt omnino reprehendendi
doctores in cathedra diuersas referentes
opñiones hoc etiā pñpue attento qd licet
ad iurū intelligendū iura recitare correc
ta cur non opñiones que sane per pñci
pem non sūt reprobate s; forte p doctorem
aliū Cuius z forte minus ratio resolu
ta fuit Oportet aut iuxta ordinē prius eti
am obseruatum Id de textibus iuris ca
nonici glosis ordinariis z doctorū scriptis
deducere scōo Xbo loco z in eodem capitu
lo de his que sūt iurū diuili Accedendo ea
que sūt iurū canonici primo textus lecti oc
currunt intelligendi Et qui in prefatis q
tuor voluminibz pñinent Ac qui in extra
uagan. inducunt Sane inter hos qua
tuor libros **P**rimi duo ponunt ius anti
quum canonici alii vero ius nouū Ge
neraliter aut est intelligendū fm laudunū
in de. frequens de excess. prela. qd iura no
ua pñinent ius per omnia decretales aut
antique pñpilationis plures recitant factum
partium nullum ius pñnentes in quo
iura noua magis accedunt ad leges que
cōmunē cōfessionē iurū ponunt semoto fa
cto ex quo ius oritur **P**remissa hac gene
rali doctrina ad intelligendū oportet ire in

specie ad textus iuris canonici iuxta ordi
nem **E**t aut liber decretorum intelligat re
currendum est ad casum sūmariū qui po
nit in rubro super capitulo. in general.
capituli intelligēcia sumit **E**t tamen
non sunt rubricę ille autēce quiny mo me
lius possent poni etiā in certis passibus
sunt nihilomin⁹ manu ductiue vñc didi
solet qd decretum non sit autēticū in suis
Rubricis excepta vna q figurat ita **I**n
cipit concordia canonū discordantiū que
sane sola est **R**ubrica **A**lie Xbo rubricę sūt
nigrorum sūmaria **I**ta sentit **A**rchidia
conus in pñ. rosarii circa librum decretorū
qd sola est gradani intencio discordantiā
canonū ad pñcordiā reducere. **I**n rubro
vero oportet descendere vsqz ad nigrū qd
est intelligendum inspecto eo ad quod in
ducitur **E**t aut intelligendum vt autēti
cum si non fuerit gradani Xbum qd sane
ab ecclesia nō est acceptū ac approbatum
vt sentit archidiaconus in c. qd nesciat ir
di. **I**n distinctiōibz debet inspicī ad quid
distinctio venit vt si induat capitulū qd
pbat qd episcopus debeat esse vñ⁹ pñis
vir recurrat ad substantiam distinctiōis
Ita faciendū erit in omnibz distinctiōi
bus cuiuscūqz parte decreti **I**n causis ve
ro z questionibz debet attendi cā questio z
contra questionē argumentatio z vltimo
questiōis solutio **N**ec attendendū est si gra
danus in ea ponit canones pñarios om
nes enī sūt seruandi ad sanum intellectū
quē nñt gradanus tradere in suis soluti
onibus **A**tendendum est tamē an canō
loquat in his que recipiunt forum contē
tiosum qd oportet ad iura respicere sequē
cia z noua q quātoqz aliter statuere an in
his que forū respiciunt anime vt in ma
teria sacramentali z in similibz **P**lerumqz
enī in illis iura noua non statuerunt con

trarium ac sane p firmo libri decretorum in
 intellectu valde pueniret ad originale recurrere
 unde trassumpfit gradianus qñqz autori/
 tates scripture z scripta doctorum z tunc
 plus credat augus. in disputationibz gre
 gorio in moralibz z Ieronimo in trassla
 tionibz qz non per omnia omnino sic dicit
 liber decretorū. **G**lose adiciunt aliquāto z
 ambrosio stes in rigorosis. Porro in decre
 torum libro non oportet dubitare de decre
 tis consiliorum non de sanctionibz roma
 norum pontificū sed de opusculis tracta
 torum z scriptis doctorum ac de legibz de
 creto insertis. **S**ed non oportet dubitare
 apud archidiaconū de scriptis doctorū de
 creto insertis qz recepit ecclesia decretū quo
 ad illa sic dicit in c. quis nesciat ali. **D**e le/
 gibus sūt insertis dicunt doct. qz quo ad il
 las non sit decretum approbatum nisi illa
 tum fiat mentio in aliis canonibus sic di
 cunt doctores in c. ii. de rescrip. qz gradian?
 non habuit potestatem pōendi leges. **T**ra
 etiā dicit glo. in c. duduz de rebus eccle. nō
 alie. li. vi. **I**ta itaqz p stare poterit stilo sub
 breui modus decretum intelligendi ac qd
 id ipm quo ad sua rubra pno excepto nō
 sit intelligendū sicut authenticū. verūz quo
 ad sua nigra vt authenticū si xbum nō su
 erit gradiani vel legis canonizatio. **U**t ve
 ro liber decretalū intelligat ante omnia de
 bet intelligi rubrica qz hm eam intelligit ca
 pitulum licetū est em arguere ex xbis ru
 brice vt dicunt doctores in l. i. ff. si certū pe.
 per quod etiam excusatur superfluitas si
 capitulū aliqd quo ad rubricā ponit lz eti
 am alibi ponat vt in ca. significantibz de
 li. obla. z de appel. eo. c. **E**t em rubri
 ce decretalū nō sic solent intelligi quasi sint
 authenticæ. **E**xceptis illis que generat perfe
 ctum sensum in animo auditoris vt ē illa
 vt lite non ptest. non pcedatur ad testium

receptionē vel diffinitiuā sntam. **P**ostea
 descendendū est ad nigrum plerumqz at in
 nigro occurrunt due partes. **I**n pma fac
 tum cōtinet partium querentū pñliūz pe
 tentium supplicantium z sic de aliis que
 non est pro iure accipienda. **N**ulla em in
 ea sit iuris decisio vt prius sensit laus. **I**n
 scda vero ponit iur decisio que sicut poni
 tur sic vt ius intelligit quam ad totum o
 portet pspicere z totam lram illius legere.
Solent etiam preter hñoi in exordis ca
 pitulorū quedam poni scripture doctrine
 quas etiā oportet intelligere z pro iure al
 legari. **I**n facti em narratione soler plerū
 qz poni z infra sub quo decidit pars facti
 que pars qñqz decisa fuit qz ad decisionem
 nihil proficit z qñqz male facta est decisio
 hm doct. **E**t tñcz allegare decisūz pro iure
 vt sentit **A**ntho. de butrio in c. i. de pñm.
 licet etiam p iure pars facti narratiua nō
 possit allegari tamen valde pro intellectu
 hec pars debet inspicī z intelligi qz ex facto
 z diuerso ius oritur z diuersum. **S**ane si
 cōbinentur prima pars z scda. **I**nte dat
 intelligēcia si simile factūz occurrerit qz si
 milis iuris decisio induci possit. **S**i aut in
 nigro non occurrat factum tunc totum iu
 ris decisum est vt in c. i. de cōsti. z in ca.
 translato eo. ty. z sic de aliis. **P**ariformit
 pcedendum est in intellectu sexti z demen
 tinarum hoc tamen addito qz habeat re
 spectus ad ius antiquum quod vel corri
 giur limitatur vel per nouum cedatur
 vt iuxta illud intelligatur noua cōstitutio.
Sic em dicunt doctores qz cōstitutio de
 clarans non loquit nisi in casu pñstitutio
 nis cedante sic iurium correctio in casu
 suo intelligit z non in alio. **O**pere pñcū
 igitur est scolari iuris canonici vt lectis z
 intellectis decretalibus etiam oculos dist
 gat ad dementinas z ad sextum quibus

constitutiones decretalium cedantur limi-
tantur et quandoque corriguntur. Simili modo
de extrauagantibus oportet dicere qui casus
etiam decidunt. Et quoniam nouissimum ius pre-
ferendum aliis ponunt. Sed attendendum
circa illas ut etiam prius aliquantulum sunt tac-
tū quod facte ante gregorium ix. decretalibus non
inserere sicut non sunt legere sic nec intelligere
ut probatur in phemio compilationis gregori
anerbi de volentes igitur ut hac tamen compilatione
vniuersi utantur in iudiciis et in scholis. Et quod
inter sextum et decretales quales sunt que
facte sunt per celestinum iiii. Inno. iiii. Alex-
andrum iiii. urbanum iiii. Clemensem iiii.
Gregorium decimum Inno. v. Adrianum
quintum Joh. xxi. Nicolaum iiii. Marti-
num iiii. hononium iiii. Nicolaum quartum
et Celestinum v. Tales non debent legi nec
etiam intelligi nisi ut iura correcta ut proba-
tur in phemio sexti libri nisi fuerint in eo
specialiter reseruate vel fuerint Bonifacia-
ne vel specialiter in eo reseruate. Sed non est
ita dicendum de post sextum editis et ante
demetrias ac post illas quod oportet legere et
intelligere sicut scriptas in corpore iuris cano-
nicis et paginatas in eo. c. si romanorum
xix. di. ubi de hoc textus est notabilis qui
ad hoc consuevit allegari. Aduertendum est cir-
ca premissa quod scolares iuris canonici lege-
re et firmius poterit intelligere et sanius si
rationem attendat capituli et iuris deservit
quod si finalis fuerit valde attendenda erit. Si
vero impulsiva hoc attendenda sit non tam
omnino sequenda docet ratio finalis casum
applicare et iuris conditionem in casum aliam
translatam de premissis. Valde etiam est atten-
dendum si ius disponat in fauorabilibus
an in penalibus an in foro anime an in fo-
ro contentioso que sane omnia seruāt ad
intelligendam iuris canonici. Et precipien-
do/consulendo/aut simpliciter disponendo

an penam adiciat praefacienti/an iudicium
relinquit an penam infligat ipso iure an per sententiam an
pauat discernat an priuatum an quibusdam
ferat priuilegium/an rigorem aut equita-
tem foueat/an fictionem inducat/an presumpti-
onem non admittentem probationem in pra-
rium/an presumptionem admittentem/an
nullam presumptionem/an regulam ponat
an casum exceptum. Unde secundum bal. in libro
feudorum de pa. firma. In dubio a textu
et regula non est recedendum ut non in l. om-
nis definitio ff. de re. iur. Et secundum petrum de
ancorano s. rubrica de re. iur. li. vi. Firmus
ius habet qui pro se regulam habet quod qui
casum exceptum et generaliter quicquid est
nota dignum oportet considerare ut textus
possit intelligi.

Oportet iam ad glosas accedere ordi-
narias. Et unum de omnibus glo-
sis iuris canonici prestari quod nulla de se est
glosa illius autentica sed statuitur illi quate-
nus iura allegat. Et ubi iura non allegat ni-
si iura in contrarium inueniantur habet proba-
bilem auctoritatem ex scribentis eruditione
ac sane secundum bal. nequit quis meliori ad-
herere quam glosae ordinariae. Si tamen secundum eum
in eadem glo. ponantur opiniones contrarie
quod glo. primo ponit illam vult esse am-
plexandam que primam corrigat probabili
correctione sic dicit in c. unico de natura. suc-
cessu. et in rubrica. An apud iudicem in li-
bro feudorum. Dicit alibi quod non est receden-
dum a lectione glosarum quod est contra il-
los qui dum sunt scolares. glosas non stu-
dēt unde consulendo nesciūt an cum glo. con-
dāt an contra eam. Sunt igitur glosae legere et
intelligere ut probabiles et non ut autentice
statum est ultime haberi priuilegium opinio-
nes de quo tamen puncto maior possit mo-
ueri dubitatio an et saniori rationi possit

7
 stat Magis etiā standum est glosis que
 additiones habent ex iuribus nouis. pre-
 terea illa glosa libri decretorū est valde no-
 tabilis que sūmas colligit distinctionum
 et questionū ad quam debent recurrere ma-
 ioro tpe licendiandi in iure canonico quo-
 niā tpe examinis illas oī rectare que eti-
 am ex decretalibus multas et legibz pcor-
 dandas. **P**onit enī **Jo.** istam glo. circa
 pīn. questionis cuiuslibet cause uel distinc-
 tionis in qua in sūma seriem totius ques-
 tionis uel distinctionis recolligit. **S**atis e-
 nam glosa decretalis ē notabilis maxime
 illa que hz additiones ex pstitutionibus.
Innoctū iiii. aut sexti libri. **S**ane **Jo.**
 an. glosa circa sextum et de sunt valde nōn
 de qz et hodie doct. plerūqz per eas dubia
 resoluūt. laudum preterea et genb. glosa de
 ea extrauagātes **Jo.** xxi. adeo sunt nota-
 biles et sincere. **A**n glo. verūz dicat aut fal-
 sum sciri poterit si recurrat ad textum iurū
 quē allegat quod etiā sanū ē qz glo. qnqz
 scripte sunt corrupte false et in allegatiōibz
 deūte. **S**ic at sūt intelligēte glo. ut textus
 cōcordet nō ut illū destruāt qz ut pīus dic-
 tum est facte sūt ad tex. intellectū. **Q**uod re-
 torquendum est ptra laycos minus al. ni-
 mis sapiētes qui nisi iuriste glosas habe-
 rent dicunt omnia bene iudicārē persuadē-
 tes iudicādo ex intellectu rudi. sicut ipi iu-
 dicāt putātes iudicādo eē. **N**on sic s3 intel-
 lectus glo. colligitur plerūqz ex alio iure
 pmo correctio qnqz iurium nō possit vira-
 ri nisi glo. sanū daret intellectum. **S**ic autē
 sciendū est generaliter glosa de glosis
 iurū canonū.

De scriptis doctorum quo ad in-
 tellectum oportet scire qz scribē-
 tes sūmarie statim cōm afferunt
 intellectum iteo sūme pfulens ē sūma xii

in etate iuuenili. **S**ed de his qui scribūt a/
 postillāto ad tex. et glo. qz spēalem ac soli-
 dum afferūt intellectum verūm graue est il-
 los pprehendere. **S**ed terti qui notāto sū-
 mato et ptra expediendo scribūt et glo.
 resoluendo hoc ipm faciūt labori parant.
Qui vero distinctiones allegatōes pfilia et
 repetitōes scribūt adhuc plenorem intellec-
 tum afferūt. **S**ed hec omnia sūt etiā intelli-
 genda ut pbabiliter dicta qz doctorū au-
 toritas non est autētica nō in c. i. de postu-
 prela. **M**alde tū eligendū est inter scripta doc-
 torum p eligenda at sūt illa que humani-
 rationabilius et subtilius sunt scripta que
 cōm fouent opinionē aut que saniorē
 et meliorem rationē sic sane ēm. **M**al. in li-
 bro feudorum opus notabile. **Jo.** an. dig-
 num est omni recōmēdatōe. **E**t non inue-
 baniter possz dici debere doctorum opinio-
 nes intelligi sicut lex cōsuevit iuxta diuer-
 sitatem tpm locorum et personarum. **S**ic
 etiā scripta doctorū sūt intelligenda ut sint
 in se cōcordia. **P**rofiti preterea ad doctorū
 intellectū si attendat modus dicendi illorū.
Ex quo etiam puenit colligi in dubio s3
 illum doctorem dixisse qz sic puenit dicere.
Et vltimo nota qz nō bene doctorum scrip-
 ta sunt intelligēda nisi pīus tex. cum glo-
 sa fuerit intellectus quod male aduertunt
 multi qui diuittūt tex. et glosā statim cur-
 rentes ad doctores. **N**on etiā hec bona do-
 cendi via qz a cōmuniōibz oīz ire ad spec-
 alia ac a faciliōibz ire ad difficilia sic dicit
 bar. in pphemia ff. **N**ec ibi oportet addis-
 centē credere cum pstat omnes text. iurium
 et legum clamare in pcrarium. **S**icut pī-
 mo tex. oportet legere sic pīmo intelligere.
Ac sicut scōo glosas legere sic scōo intelli-
 gere vltimo vere legere et intelligere scripta
 doctorū. **E**t tū de pmo.

Iuxta ordinem primū oportet
accedere scōm ad p̄sumandū capi-
tulum. Et si liberet p̄missa suffice-
ret q̄ dicta sūt sūt v̄tq; iurī cōia sunt. Ne-
t̄i sermo deficiat qui p̄rahendus fuerat p̄-
missus in hunc punctū accedat scōm. Sa-
ne in ciuili iure textū glosas ordinarias o-
portet intelligere et scripta doctorum q̄bus
p̄gredit̄ in lucem datus sapiencie iuris ci-
uili scolari assiduū. Institutiones autē
fiat p̄ma elemēta p̄mo oportet eligere in
illis v̄bi v̄t p̄t̄ efficiat al̄? has aut̄ intel-
liger si rubricas legerit v̄t p̄bables nisi cō-
tinuent plenum et perfectū sensū. Nigra
v̄t v̄t autentica. Et si attēdit ad qd̄ im-
perator se resoluit. Plurimūq; iura antiqua
non p̄ iure seruanda s; v̄t illa ostēdat cor-
recta. Submittit aut̄ in fine cui sit stans sal-
tem fm̄ t̄p̄s institutionum. Et sane cui est
studium in eis morosum illi sūma datur
fingere iurī ciuili. Libri v̄t digestorum
quo ad suas rubricas simili modo debent
accipi et intelligi. Nigra v̄t v̄t autentica.
In quib; etiā o; adūtere ad quid se im-
perator resoluit discessis opinionib; iuris
cōsultorum. Pariformiter n̄sire oportet
in libros. Codi. in eis t̄i aduertere oportet
autenticas adiunctas et q̄q; legib; sup-
positas q; fm̄ illas o; intelligere leges li-
bro. Codi. inseras. Sanū ē t̄i p̄siliū nō
ōino illis autēdis credere s; ad originalia
recurre. Blāt̄ em̄ v̄t q̄q; aliter haberi in
corpe. In corpe autēticorū rubricas plenas
et imp̄fectas o; similiter accipere. Nigra v̄t
v̄t autentica intelligere et illa in nigra. Co-
di. resoluerē v̄t q̄q; ex illis efficere. Et since-
re opus ē ad iurī ciuili intelligendā in tex-
tibus suis ut p̄gnoscat in quo iura f̄torū
sunt p̄ iura. Co. suppleta an sint p̄ illa cor-
recta et in quo ōino per autenticorū iura
ut sic illis nō stet a stet aī suo intellectu ex

textu adiecto. **N**o v̄t v̄t o; attēdere
et in rubricis et capitulis et s. Sinem aut̄
statuere in opinione p̄gnandorū dum sic
intelligunt̄ textus iurī ciuili sane intelli-
gunt̄ v̄t oportet. De glosis v̄t v̄t doctorū
scriptis non est opus resumere q; in illis
cōe est quod prius fuit dictū valde tamē
cauendū ē in iure ciuili a glo. p̄noti. filii acc̄
sui q; laborauit emēdare glo. patris s; ap̄
doctor. emendatio non fuit v̄t v̄t. Postre-
mo v̄t ante q; sit finis huius capitulo qd̄ cōe
est ad intelligendā v̄t v̄t iurī subnectere.
Sane n̄s̄il acc̄o manu dūit ad intellectū
v̄t v̄t iurī in textu glo. et doctor. scriptis
fiat t̄p̄ulus de v̄t. signi. et de re iur. Per
primū em̄ qd̄ per nomē significat v̄t ap̄
propatū ē iuriste p̄gnoscat qd̄ valde p̄t ad
intellectum seruire. Oportet em̄ primo sc̄i
primo quid per nomē significatur. Insti-
tut. de testa. in prin. Per scōm v̄t v̄t minis-
tratur p̄nācia in v̄t v̄t ius recipiunt
rationes capitulorū ac legū quibus ius so-
lidat fundat et ad alia extenditur ac fun-
ditis intelligit̄.

H v̄t v̄t tractatuli oportet ac-
cedere in eorū disc̄tate ac media
ostendere quib; memoria erit in
textibus iurī canonici et ciuili glo. et doc-
script. Sane duplex ponit̄ memoria na-
turalis et artificiosa. Tractatus ap̄ p̄bi-
lozophū ē de naturali qui int̄tulat de me-
moria et reminiscēcia de hac sc̄mo no erit
modo q; talis naturā p̄sequit̄. Et qui non
nimis fluidū h̄nt cerebrū h̄i naturales esse
debent memoratiui quales sūt colorā gau-
deant bene nati qui h̄ac h̄nt eo q; naturali-
bus bene dispositis statim etiā effectus ar-
tis b̄n optinebūt. Sed de artificiosa tā erit
dicendū memoria p̄ qua apud multos ara-
est memoratiua v̄t q; nō modo in ge-

nere sed quantum memoria in iure sufficit
dicendum erit. **M**edia artis memoratiue ge-
neralia non erunt afferenda verum oportet repetere
modo quod prius dixi omnium habere memo-
riam potius est diuinitas quam humanitas. **I**deo
per memoria seruanda oportet codices habere
vtriusque iuris precipue repertoria que inter o-
mnes libros iuris plus prestant memorie. **I**lla
enim non sunt decifua sed ad alia remissiva per
quod oportet naturale supplere memoriam. **O**portet
etiam in memoria seruanda diuisionibus
vtriusque iuris ut prestat glo. in phemio insti.
Sigit post quinquaginta. memoria refor-
mas quod ideo fieri oportet intelligere quod per diui-
siones ordo rebus datur ac per eas vno cogni-
to priorum cognoscitur et reliquum fit. de sta-
tu bo. l. i. et insti. his qui sui vel alie. iu-
sunt in p. n. **E**t si ad simile attendatur vnum
ducat in cognoscere alteri et similibus enim ita
est iudicium et inter ceteras de relescrip. his vte-
dum est in tex. glo. ordinatis et doctorum
scriptis. **P**reter ista adhuc iungantur ad memo-
riam glosarum capita et textuum. **S**peciales autem
figure speciali imprimunt memorie dum in
non prime filies iungant figure. **S**ic autem spe-
cies ad modum figurarum referuntur in me-
moriam sic et species ad extra pueniunt me-
morie. **I**deo libri in legibus et capitulis ac
glosis vario incausto et optime pueuerunt
figurari. **P**reterea pseruat etiam et fit memo-
ria in his omnibus librorum pulchritudine
fincera pulchritudo excitatiua ad legendum
relegendum est et repetendum vnde oportet memoriam p-
uenire. **S**ane in quo memoria habenda erit
debet in illo vltimum studium fore. **S**ic enim dici-
tur quod christus vltimus in cena se ipsum suis disci-
pulis dedit ut se eorum memorie commendaret.
Sunt adhuc varia que memorie sine du-
bio prestant in vtriusque iure modo at sufficiant
promissa. **I**n summa autem oportet repetere que sunt dic-
ta ac illis adicere paucissima. **R**eperere oportet

quod scolario vtriusque iuris ante omnia oportet in-
fistere textuali lecture per quod exercitia repre-
henduntur per iuuenibus non textualia ac sco-
lares qui aut textum non habent aut non cum illis
in primis suis exercitiis se ostendunt sine
re oportet deficere posito sine fundamentis
ficio et veniens de prelo bibe. non ordi. mi. **I**tem
clamo quod in deuium iuriste ducit magisterium
ambulans perfectioris non docens fundamen-
tum ex textibus recipere non audeo dicere quod
impingit arte antique modernis quos
textus artium dixerunt non vidisse. **N**elumo
primo omnino currens ad textum fore in v-
triusque iure. **E**t hos legendos mature vbi
omnino pensans eo quod in vtriusque iure ca-
none vel lege non vbi ponit quin aliquid
ad veritatis indaginem debeat afferre. **I**ta
nihil superflui dicit in vtriusque iure fuisse fore
ut ostendunt librorum phemio iuris vtrius-
que. **P**ostea pserate an per tex. que est pre-
manibus sit facti contentiua aut iuris posi-
tiua placebit factum sed non est ius ex illo su-
mendum hinc doctorum notabilia ex facto
collecta non magne sunt autoritatis nisi post
ea ex alio iure vera ostendant. **E**am autem que
ius ponit omnino attendite discunt de re-
ralium illud ostendit faciens. **N**on tamen v-
ba textus intelligite per iurium correctionem
afferatis proinde iura iuribus vbi possibi-
le est vbi aut euitare non potestis facere quod oportet
intelligite legite hanc tex. parte ut autentica
illa ut phabilez hanc ut reprobata. **P**en-
sate quecumque sunt scripta in vtriusque iure. **E**t
licet super capitulo vel lege doctorum ponat
nomen vel iuriconsulti tamen omnia princi-
pis sunt dicta decifiones et scripta hec est ap-
bar. p. d. u. in phemio istorum vbi dicit
quod licet in libris istorum vba ponant iuris
consultorum tamen omnia sunt iustiano ascribenda
quod omnia nostra facimus quibus autorita-
tem impartimur. **A**c cum hoc modo text. lecti su-

erint magna cum maturitate ad glo. ordi /
narias accurrere. **Abu3** relegite tex. et meli9
glo. circa illud cadente accipietis. **Attēdite**
pres. gloriā. **An** oēs p̄se accedūt ad tex.
declarāō. **An** g. reuertat ad p̄mā opinio
nez. **An** maneat in vltima. **An** allegat iu
ra āntiqua. **An** nouissima et oīno plene illi
nō credite tamē p̄ma facie credite nisi post
cursum ad originale vbi allegat iura cer
nat veritatem allegatiōis per qd etiā sōni
anto efficiemini generales in tex. **Intra**
bit memoria vbi non cogitabat de ea. **Sis**
tatis in rebz istis duabus ad ip̄s si nō ar
tium discursiva prius nutriue ad tēpus a
liquod vestre eruditionis. **Postea** accedite
doct. scripta videatis in illis an p̄cludūt bi
ne et in scōa q̄si perfectiori manebitis p̄du
hione. **Nihil** attemptetis dicere ex eis nisi
post studium longi t̄pis ceperitis eorū lo
quēdi satlendi ac modō resoluendi. **Et** om
nino a p̄ncipio ponat vos ad doctore fa
mosus in scripturis recolligentes alios. **Re**
cipite p̄ sūmario intellectu rubrice sūmas
vtriusqz iur. p̄ sūmario intellectu canonis
vel legis doctorū sūmariū plene intelli
te ex apostillis et circa textū scriptū doctorū
plenissime. **Ho** ex p̄sitis allegationibz dis
tinctionibz additionibz et repetitionibus
p̄ his omnibz querendis p̄parate vobis
doctorū reportatoria alias reportona pro
quo egregiū dñs antho. de bu. fecit repor
torū. **Et** nouissime omnino placens dicat
vnum recolligisse. **Genl.** **Si** hoc cū mote
ramine p̄perauerit in lecturā pueniens in
intelligēciā postqz in memoriā et vltimo
p̄sumemini in doctorem iur. subtilez in spe
culatiua iur. famosū. **Et** si famā per prac
ticā etiā placuerit nandū speculatore om
nino videre sane magnificabit vos ille p9
qz adiunxeritis ad eum additiones. **Jo**
an. et baldinas breuissimas ac practicam

nouā nūc t̄pis famosissimā ad q̄ iungite
ceditiones dominorū et rotarū regulas cā
cellarie. **Attendite** etiā stiliū p̄istoriū et cōsue
tudine loci qz oportet p̄suetudines locorū
seruari in iudicio. **Preferat** iura singula
ria qb9 cēdientibz recurrere ad cōia. **Qui**
b9 oibz speculatiua in practicā deducta di
entulis poteritis vestris solite assistere et iu
dicatis officio p̄misso iuste et petite iudi
care ut tantez post solidā assistenciā iustū
et petiū iudiciū pueniant ad iudicē iustis
simū regnaturi cū eo in p̄petuū amē

Methodus vtriusqz iur. finit felicit
Quod iste liber digestorū in sep
tē partes diuidit p̄ncipalit. **Et**
ita diuidit imperator in l. ii. post
p̄n. **C. de re. iure enu.** **Prima** ps p̄ncipa
lis p̄t sub se q̄tuor libros p̄mos ff. veteris
Secūda ps p̄ncipalit̄ incipit in v. libro ff. veteri
et durat vsqz ad xii. libz ex dūsiue et sic sep
tē libros p̄tinē. **Tercia** pars incipit in duo
decimo libro ff. veteris et durat vsqz ad xx.
librum digesti veteris. **Et** sic octo sub se bz
libros in quibus de rebus tractat. **Quar**
ta pars incipit in vicesimo libro ff. veteris
et durat vsqz ad quartū libz infortiati et
sic etiā in se octo continet libros. **Et** ista est
media pars totius libri f̄torū p̄tinēs pul
cerrima iura fm imperatorem in all. l. ii.
Mā in p̄mis duobz libris huius partis
tractat de p̄poreis et edilio edicto et re
dibitoria et de euictione qz hec omnia in
emptionibz locū hñt. **Itē** in p̄nio carū
poni debent et sic post partem precedentem
in qua de emptionibus tractatur. **In** ter
cio libro huius partis incipit de vsuris
de probationibus instrumentorum et testi
um tractat. **In** quarto quinto et sexto li
bris tractat de ip̄salibus nupciis et test.

9
bus **In** septimo et octavo agit de tutel
et curationibz **Quinta** pars principalis in
cipit in quarto infortati et durat vsqz trece
dimum librum infortati et sic sub se continet
nouem libros **In** quoru quinque primis
tractat de testamentis codicillis legatis et fi
deicommissis **Et** in quatuor sequentibus de
falcidia et trebellianica agitur **Sexta** pars
principalis incipit a tredecimo ff. infortaa/
ti durat vsqz ad septimum ff. noui et sic octo
sub se continet libros **In** quoru primis du
obus tractat de bonorum possessionibus tam
ingenuorum qm liberinorum **Et** de gradibus
et affinitatibus et legitimis heredibus et succe
ssionibus ab intestato de senatusconsulto
terculiano et orphiciano **In** terdo libro
qui est primus ff. noui tractat de no. ope.
nunci. et de damno infecto **In** quarto de
manumissi. et liber. cau. **In** quinto de ac
quisitione domini et possessionis **In** sex
to de iudicat. pssessis bonoru detentationi/
bus et venditionibus **Et** ne qd fiat in frau
dez creditoris **In** septimo libro de omni
bus interdictis. **In** octavo de exceptioni
bus et tribus earuz de obligationibus et ac
tionibus **Septima** ps principalis incipit
in septimo libro ff. noui et durat vsqz in fi
nem continens sub se sex libros **In** primis
duobz continetur de stipulationibus et alioru
obligationibus de fideiussoribus madatoribus
de nouationibus solutionibus acceptilationibus et
proxiis stipulationibus **In** aliis duobus
scz terdo et qtro qui terribiles dicuntur agit
de delictis priuatis extraordinariis et enaz
publicis criminibus et interponit de audaci
bus hominibus scz contumacibus de penis
damnatorum et bonis eorum **In** quinto
libro habetur de appellationibus tam in
sentenciis civilibus qm criminalibus. **In** sexto
et ultimo libro qui est quinquagesimus li
ber digestorum tractat de municipalibus

decursionibus et muneribus vel publicis
operibus et nundinis de pollicitationibus
et diuersis cognitionibus de censibus et ver
borum significatione et de regulis iuri **Et**
ex allegata l. ii. sumari et diuidi potest to
tus liber digestorum **Et** aduerte qd eundem
quasi ordinem obseruat impator in proces
su **Codicis** Nam primus et scos libri **Co**
dicis correspondent prime parti digestoru
Tercius liber **Codicis** correspondet secun
de parti digestoru **Quartus** liber **Codi**
cis correspondet tercie parti digestoru **Qui**
tus liber **Codicis** correspondet quarte par
ti digestorum maxime quo ad quinqz vl
timos libros illius partis **Sextus** liber **Co**
correspondet quinte parti digestoru et sex
te parti quo ad duos pmos libros illius
partis **Septimus** liber **Codicis** correspon
det sexte parti ff. orum quo ad terciu quar
tum quintum et sextum libros eiusdem par
tis et septime parti principali digestorum
quo ad quintum librum eiusdem partis
quo ad materiam appellationis **Octau**
liber **Codicis** sexte parti digestorum quo
ad duos vltimos libros illius partis et sep
time parti quo ad duos primos libros il
lius partis et etiam quarte parti digesto
rum quo ad duos primos libros illius
partis quo ad materiam ppoteraru et pig
norum **Nonus** **Codicis** correspondet septi
me et vltime parti digestorum quo ad ter
cium et quartum libros illius partis qui
terribiles appellant **Alii** vltimi tres libri
Codicis scz decimus vndecimus et duode
cimus possunt reduci ad quinquagesimum
et vltimum librum digestorum prout hec
omnia tytulos librorum inspicienti et eos
ad inuicem comparati melius poterit ap
parere ar. y. finali. **Instit.** de gradibus et
glosa in capitulo finali de sacramen. iteru.
vel non

Et sic finis habet huius spendiosi et iu-
uenibus vtriusque iuris scholaribus vtilis o-
pusculi Amen

Ignoranda facti non iuris excu-
sat. Scribit de re iur. c. ignoranda
li. vi. In quibus Abis breuiter tra-
guntur duo articuli principales. **Primus**
est quod ignoranda facti quilibet excusat. **Secun-**
dus est quod ignoranda iuris nemine excusat. **Pri-**
mu tangit ad idem facti. **Secundu** tangit ad id
ad non iuris. **Unde** notat autoritas. **I**gno-
randa facti non iuris excusat. **Primu** scilicet quod ig-
noranda facti quilibet excusat. probat quod omnis
illis ignoranda excusat in qua per ignorantes
non stat quo minus faciat. **I**tem hec est ignoranda
facti ergo talis excusat: maior pars quod per
me non stat in illi imputari non debet. quod per
me de re. iur. li. vi. minor probat quod qui igno-
rat factu tunc non stat per ipsum. **S**ciendum tamen
est quod illud precipue verum est de ignoranda proba-
bili quod ignoranda illa quilibet ignorare factu
excusat ex toto ff. de iuris et fac. igno. l. error.
Non autem omnis ignoranda facti excusat. **Q**ue-
ritur et qualis excusat vel non plene? **R**espondeo
Ignoranda vero iuris non excusat aliquem. **C**uius
ratio est hec quod illi ignoranda nemine excusat
quod quilibet scire tenet. **I**tem quilibet scire tenet iuris
et ignoranda nemine excusat maior probat
ex terminis minor probat quod nemini l. ius
ignorare ff. de iur. et fac. ig. l. regula pars prima
capitale assumptum quod ignoranda facti non iuris ex-
cusat vnde inferit correlarie quod iuris sciencia de-
bemus omnes appetere cum nemini l. ius igno-
rare. **E**st autem secundum gradianum in decretis in phe-
nomeno duplex ius scilicet naturale siue diuinum
aliud est ius humanum et positum. **E**t dicitur quod
primum est immutabile. **S**ecundum est mutabile de pri-
mo nihil ad positum. **S**ecundum vero ius posi-
tiuum subdividitur quod quoddam est ius canoni-
cum et quoddam ius civile. **I**us canonicum

vocat contra ius. **I**us autem civile vocat leges.
Ius autem canonicum subdividitur penes materi-
am ad quam applicatur quod vel spectat ad for-
litigiosum vel penitentiali. **P**rimus spectat
ad forum corporis. **S**ecundum ad forum anime. **I**tem
igitur ius canonicum principaliter est nobis tra-
ditum in iiii. libris scilicet in decreto in decretalibus
in sexto et in dementinis. **D**ecretum dicitur
quod dominus apostolicus et alii sancti patres ob-
servandum statuerunt. **E**t istum librum proposuit
magister gracionus non per se inveniendum sed
dicta sanctorum in diversis voluminibus dis-
persa in vno volumine debite colligendo. **D**i-
viditur autem iste liber principaliter in tres pres-
quarum prima continet centum et vna distinctio-
nes. **E**t quilibet illarum distinctionum dividitur
per capitula. **E**t capitula per §. et illi per
Abiculos. **S**ecunda pars decreti non subdividitur
per distinctiones sed per causas ita quod continet xxx
vi. causas. **E**t illarum causarum quilibet divi-
ditur per questiones et questiones continent sub
se capitula. **S**ed nota quod in tertia questione
tricesimere de cause interponitur tractatus
de penitencia qui continet sub se septem distinc-
tiones. **E**t illarum quilibet subdividitur in ca-
pitula. **E**t illa ulterius in §. Aliqua tamen
distinctio subdividitur in §. absque capitulis. **T**er-
cia pars decreti est de consecratione. **E**t continet sub
se quinque distinctiones. **E**t quilibet distinc-
tio subdividitur in plura capitula ut prius.
Librum autem secundum iuris canonici scilicet decre-
tales proposuit gregorius nonus colligens il-
lum per capellanos suos. **R**aymundum plures
decretales et diversas precessionum suorum ab-
brevias aut concordans. **I**tem decretalis dicitur
epistola vel littera quam papa ad consultationem ali-
cuius scribit. **D**ividitur autem iste liber in v. libros
partiales et quilibet librorum dividitur per plures ty-
pales seu decas quod idem est. **E**t dividitur typus per
capitula et capitula per §. et hi quinque per Abi-
culos. **T**ercius liber iuris canonici est sextus

10
decretalium qui non dicitur sextus ad alios
quinque quoniam cum eis in uno primum volumi-
ne. Sed dominus papa bonifacius viii. qui ipsum
posuit ut in libro specialem decretales epistolas
suorum predecessorum cum propriis et collegit
eodem modo sicut et decretales. Post ipsa
vero ipsorum demerit in consilio videntur plu-
res constitutiones edidit sed morte preuenit in
publicum non perduxit unde Jo. xlii. ipsas
complevit correxit et in aliquibus mutavit ac
executioni mandauit. Et he constitutiones
collecte sunt in uno volumine et vocantur cons-
titutiones demeritine. Nam hinc Jo. an. ma-
le quidam appellant hunc librum septimum cum
constitutiones ille non emanauerunt sub nomi-
ne libri. Et he constitutiones diuiduntur per to-
tum sicut sextus et vere decretales. Et dis-
ferunt illi libri penes materiam et de qua sunt.
Nam primus liber decretalium tractat de mi-
nistriis ecclesie et officiis eorum et quod hi mi-
nistri sunt creandi vel ordinandi. Secundus de
terminat de iudiciis et testibus et de ceteris om-
nibus que requirunt in iudicio. Tercius deter-
minat de vita et honestate clericorum et de re-
bus ecclesiarum. Quartus de spoliis et
marrimoniis et ceteris ipis annexis. Quin-
tus determinat de accusationibus et de crimini-
bz et de penis eorum. Non alius. Paro prior
officiu parat ecclesie ministros. Altera dat
testes et cetera iudiciorum. Tercia de rebz et vi-
ta presbiterorum. Dat formam rituum et qura-
torum. Ultima de vicis et penis tractat eorum.
Sic per distinctionem librorum iuris canonici. Quis
autem ciuile siue leges tradit in ff. veteri infor-
mato et ff. nouo et in codi. Et in quatuor libris
institutionum. Et in libris autenticonum. horum
liber diuiditur per titulos et tituli subdiui-
duntur per leges et leges aliquando per §. Et hi aliquando per
§. Autentici autem diuiduntur per collationes et col-
latione per titulum et tituli quique per §. et aliquando per §.
ficulos hi sunt libri totius iuris positiui. Et

in his libris multe sunt abbreviature diffi-
les que breuitatis causa omittuntur. Sed nota
est aliquid allegat in decretalibus tunc sic alle-
gat ut de elec. cum in cunctis hoc est in decretali-
bus sub tit. de elect. in capitulo quod incipit cum
in cunctis. Et olim allegabat per extra. Ita-
tio est quod decretales epistole ante compilationem de-
cretalium erant extraneas et non in corpore iu-
ris. Nam hinc gregoriū in premissis decreta-
lium decretales epistole erant per diuersa volumi-
na disperse. Et quod vagabantur extra illa vo-
lumina et ideo adhuc allegat extra. Etiam
quoniam ex decretalibus aliquid allegat non debet nec
esse addere librum primo secundo vel tercio quod quando
titulus additur tunc semper scitur in quo
libro est quia nullus titulus est qui repe-
riatur in duobus libris ut patet inueniuntur.
Et sciendum quod de libro sexti decretalium al-
legatur totaliter eodem modo quo decreta-
libus solum hoc excepto quod ibi additur li-
bro sexto. Abbi. gracia in uno exemplo ex-
tra de sententia. excomm. alma mater libro vi.
id est sub titulo et sen. excommunicationis
in capitulo quod incipit alma mater in sex-
to libro decretalium. In constitutioni-
bus dementinarum etiam allegat per omnia
eodem modo sicut ex decretalibus excepto
quod ibi additur in constitutionibus dementi-
nis. Exempli gratia allegat extra de heretico. ad
necem in dementinis. Id est in constitutionibus de
moranis sub tit. de here. in ca. quod incipit ad
necem. Et quoniam in sexto vel in dementinis alle-
gatur capitulum quod est in decretalibus
tunc allegat per §. quod per decretales ille constitu-
tiones sunt compilare. Et tantum de hoc opusculo

Sequuntur modo tituli vtriusque iuris tam ca-
nonici quam ciuilibis

Quoniam volentem in iure incipe-
re opere precium est vtriusque iuris ty-
tulos primus memorie commendare

re quibz sine nec legere glosam nec vbi ca/
nonem aut legem allegatū querere valeat
quisqz dinoscere poterit. Pro titulos vni
usqz iur. fm librorū iporum ordinē subice
re statui. **Primus** igit titulos iur. canoni
ci ponā qd̄ diuili inde pponēd nemo dubi
tabit. Qui at tituli in decretalibz positi in
sexto z demētiniis repetant̄ circa titulos de
cretalium an notabo. **Do** em̄ neminē late
at qd̄ nulli tituli ponunt in nouis iuribz
videlz sexto z demētiniis quin in decretali
bz sint positi s; nō econtra qz plures tytu
li ponūt in decretalibz qui nō repetunt in
sexto nec in demētiniis vt patebit in sequē
tibus.

De sūma trinitate z fide catholica
De constitutionibz
De rescriptis z eorū interpretationibz
De p̄suetudine
De postulatione p̄latorū
De electione z electi potestate
De trāslatione ep̄orum vel electi
De auctoritate z vsu pallii
De renūciatione
De supplenda negligēcia p̄latorū
De ep̄ibz ordinatōnū z q̄litate ordinātō
De scrutiniō in ordinē faciēdo. **Con**
De ordinatō ab ep̄o q̄ renūciāuit ep̄atui
vel excomunicato
De etate z q̄litate z ordinē p̄ficientorū
De sacra vñctione
de sacramētis iterandis vel nō
de filiis p̄sbyterorū ordinandis vel nō
de seruīs nō ordinādis z eorū manumissi
onibz
de obligatō ad ratiōnia
de corpore vidatis
de bigamis nō ordinādis
de deris p̄egrinis
de officio archidiaconi
de officio archip̄sbyteri
de officio p̄micerii

de officio sacriste
de officio custodiā
de officio vicarii
de officio z p̄tate iudicis delegati
de officio legati
de officio iudicis ordinari
de officio iudicis
de maiōritate z obediēcia
de treuga z pace
de trāslationibz
de postulato
de procuratoribz
de iudicio
de his q̄ vī mēuere cā sunt
de in integrum restitutione
de alienatōe iudicii mutandi cā facta
de arbitrio

4 **Secus** decretaliū
De iudiciis
de foro competenti
de libelli oblatione
de mutuis p̄tensionibz sub eodē iudice
de līs contestatione
De lite nō p̄testata nō p̄bat ad testius
receptionē vel ad diffinitiuā iūiam
de iuramētō calumnie
de dilationibz
de ordine p̄gnitionū
de plus p̄tensionibz
de cā possessionis z p̄prietatē
de restitutione spoliatorū
de dolo z contumacia
de eo qui mittit in possessionem cā rei ser
uati
De lite nō p̄tēdē n̄hil innouet. **Quādo**
de sequestratiōe possessionū z fructuū
de cōfessis
de p̄bationibz
de testibus z attestacionibz
de testibus cogenō
De fide instrumentorū

De presumptionibus
De iuramento
De exceptionibus
De prescriptionibus
De finibus et re iudicata
De appellationibus et recusationibus et re-
lacionibus
De pignoratibus
De confirmatione vili vel inuili

Tercius liber decretalium

De vita et honestate clericorum
De cohabitatione clericorum et mulierum
De clericis coniugatis
De clericis non resistentibus in ecclesia vel pre-
bendis et dignitatibus
De clerico egrotante vel debilitato ministranti
De institutionibus
De concessione ecclesie vel prebende non vacantis
De sede vacante aliquid innouet
De his qui sunt a prelato sine consensu capituli
De his qui sunt a maiore parte capituli
De ecclesiastica beneficia sine diminutione
De rebus ecclesie non alienandis
De precariis
De commodato
De deposito
De emptione et venditione
De locato et conducto
De rerum permutatione
De feudis
De pignoribus et aliis cautionibus
De fideiussoribus
De solutionibus
De donationibus
De peculio clericorum
De testamentis et ultimis voluntatibus
De successione ab intestato
De sepulchris
De prociis et alienis prociis
De decimis primiciis et oblationibus

De regularibus et transuentibus ad religionem
De conuersione coniugatorum
De conuersione infidelium
De voto et voti redemptione
De statu monachorum et canonicorum regula
De religiosis domibus ut episcopo sint sub
De capellis monachorum et aliorum religio
De iure patronatus
De censibus et exactionibus et parationibus
De consecratione ecclesie vel altaris
De celebratione missarum
De sacramento eucharistie et aliis diuinis
officiis
De baptismo et eius effectu
De presbitero non baptizato
De custodia eucharistie
De reliquiis et veneratione sanctorum
De obseruanda ieiuniorum
De purificatione post partum
De ecclesiis edificandis vel reparandis
De emunitate ecclesiarum dimittere et rei ad eas
pertinentium
De clericis vel monachis secularibus negotiis
se immisceant

Quartus liber decretalium

De sponsalibus et matrimonio
De sponsatione impulsum
De clandestina sponsatione
De sponsa duorum
De conditionibus apposis in sponsalibus
et aliis contractibus
Qui clericus vel vouens matrimonium con-
trahere possunt
De eo qui duxit in matrimonium quam pollu-
it per adulterium
De coniugio leprosorum
De coniugio seruorum
De natis ex libero ventre
De cognatione spirituali

Quintus li. decretalium

de derico percuſſore
de derico maledico
de derico excoꝛicato interdico vel ſuſpenſo
de eo qui furtiue ordines ſuſcepit **E** miniſtrāte
de exceſſibus p̄latorū in ſubditos
de noui operis nūdatione
de p̄uilegiis ⁊ exceſſibus p̄uilegiatorum
de purgatione canonica
de purgatione vulgari
de iniuriis ⁊ damno dato
de penis
de penitendis ⁊ remiſſionibꝫ
de ſiſia excoꝛicationis ⁊ interdici
de ſp̄borum ſignificatione
de regulis iurꝫ

Ad istam titulum iur canonica Be
quit de titulis librorum iur civilis
videre Et licet liber fitorum & liber codicum
in editione librorum pesserit libruz insti/
tutionum tamen quia institutiones sunt
prius legende a iunioribz eo qd fundamen/
tum ad alios libros pntiner iteo huc disa/
pline ordine amplectens prius titulos in/
stitutionum dehinc titulos fitorum Et post
ea ty. **C**o.ponā demū ty. libri antiecorū
q liber nouissima iura civilia pntiner sub nec
Tram

Tytuli primi libri institutionuꝝ
de iusticia ⁊ iure
de iure naturali gentiu ⁊ ciuili
de iure personarum
de ingenuis
de libertinis
Qui ⁊ ex quibus causis manumitti nō lig
de lege fustia canina tollenda
de his qui sui vel alieni iur. sūt
de patria potestate
de nuptiis
de adoptionibus

Quibz modis ius patrie potestatis soluit

De tutela

de tutoribus et qui testis tutores dari possunt

de legitima agnatorum tutela

de capitis diminutione

de legitima patronorum tutela

de legitima pignorum tutela

de fiduciaria tutela

de attuliano tutore et eo quod ex lege iulia vel si

de auctoritate tutorum et curatorum **C**etera dabat

Quibz modis tutela finit

de curatoribus dandis

de satisfatione tutorum et curatorum

de suspectis tutoribus et curatoribus

Cituli secundi libri institutionum

De rerum divisione

de rebus corporalibus et incorporalibus

de servitutibus rusticorum et urbanorum **P**ro

de usufructu

de usu et habitatione

de usucapionibus et longi temporis prescriptionibus

de donationibus

Quibus alienare licet vel non

Per quas personas nobis acquiritur

de testamenti ordinatio

de militari testamento

Quibus licet testamentum facere vel non

de exheredatione libertorum

de heredibus instituendis

de vulgari substitutione

de pupillari substitutione

Quibz modis testamenta infirmantur

de inofficioso testamento

de heredum qualitate et dra

de legatio

de ademptione legatorum

de lege falcidia

de fideicommissariis hereditatibus

de singulis rebus per fideicommissum relictis

de codicillis

Cituli tertii libri institutionum

De hereditatibus quae ab intestato deferuntur

de legitima agnatorum successione

de senatusconsulto orphidiano

de senatusconsulto terculiano

de successione agnatorum

de gradibus agnationis

de servili agnatione

de successione libertorum

de assignatione libertorum

de bonorum possessionibus

de acquisitionibus per interrogationem

de eo cui libertatis causa bona adiunguntur

de successione sublati quae fiebat per senatusconsultum

claudianum et per bonorum possessiones

de obligationibus

Quibz modis contrahitur obligatio

de verborum obligationibus

de duobus rebus stipulandi et promittendi

de stipulatione servorum

de divisione stipulationum

de inutilibus stipulationibus

de fideiussoribus

de litterarum obligationibus

de obligationibus quae ex consensu nascuntur

de emptione et venditione

de locato et conducto

de societate

de mandato

de obligationibus quae ex quasi contractu nascuntur

Per quas personas nobis acquiritur obligatio **C**ur

Quibz modis tollitur obligatio **O**bligatio

Cituli quarti institutionum

de obligationibus quae ex maleficio nascuntur

de vi bonorum raptorum

de lege aquileia

de iniuriis

de obligationibus quae ex quasi maleficio nascuntur

De actionibus
 Quod cum eo qui in aliena parte est ne/
 gocii gestum esse dicat
De noralibus actionibus
 Si quadrupes pauperie fecisse dicat
De his per quos agere possumus
De satisfactionibus
De perpetuis et temporalibus actionibus et quod ad
heredes et in heredes transeunt
De exceptionibus
De replicationibus
De interdictis
De pena temere litigantium
De officio iudicis
De publicis iudiciis

¶ Tituli totius Libri ff. de iur. iudic.

¶ Ante aduertendum quod totus liber ff. de
 iur. iudic. continetur in tres libros siue in tria
 volumina scilicet in digestum veteris digestus
 infortiati et digestum nouum. **T**ame di-
 uicento libros ff. de iur. iudic. bin materiam de qua
 tractat diuidit in septem partes principales.
Et sic diuidit hunc librum Imperator in
 lii. **C.** de vet. iure enud. in §. et hec omnia
Et quelibet harum partium sub se continet
 aliquos libros partiales. **M**axima pars
 principalis digesti continet sub se primos quin-
 tuor libros ff. veteris. **I**n quibus agit de o-
 rigine iuris de legibus de personis et officiis
 magistratuum et de preparatoris iudicio-
 rum. **E**t ita proportionabiliter. **A**lie partes
 subiunguntur ut infra patebit.

¶ Tituli primi libri ff. de vet.

De iustitia et iure
De origine iuris et omni magistratum sug-
gestionibus **¶** **De iudice**
De legibus et senatorio consilio et longa plene

De institutionibus principum
De statu hominum
De his qui sui vel alieni iuris sunt
 de adoptionibus et emancipationibus et
 aliis modis quibus ius patrie patrie soluit
 de rerum diuisione et qualitate
 de senatoribus
 de officio consulis
 de officio prefecti pretoris
 de officio prefecti urbis
 de officio questoris
 de officio pretoris
 de officio prefecti vigili
 de officio proconsulis et legati
 de officio prefecti augustalis
 de officio prefidis
 de officio paratorum cesaris vel rationalis
 de officio iudicis alexandrie
 de officio eius cui mandata est iurisdictio
 de officio assessoris

¶ Tituli secundi digesti veteris

De iurisdictioe omnium iudicum
 Quod quisque iuris in alterum statuit ipse
 eodem prout
 Si quis ius dicenti non obtemperauerit
De in ius vocando
 Si quis in ius vocatus non fuerit siue quod
 eum vocauerit quem ex edicto vocare non habuerit
 In ius vocati ut eam vel faciant vel caueant
 Ne quis eum qui in ius vocatus ut eximat
 Qui satisfacere coguntur vel iuramento promit-
 tant siue sue promissioni caueant.
 Si ex norali causa agatur quodammodo caueat
 de eo per quem factum est quo minus agatur
 aut quisque in iudicio sistat
 Si quis cautionibus in iudicio sistendi causa fac-
 ti non obtemperauerit
 de feriis et dilationibus et diversis temporibus et quod
 bus causis ferie non impediunt

13
De edendo
De pactis
De transactionibus

Lituli tercii ff. veteris

De postulato
De his qui norant infamia
De peritatoribus et defensoribus
Quod cuiusque prouidetur nomine vel pro ea agitur
De negotiis gestis
De calumniatoribus

Lituli quarti digesti veteris

De in integrum restitutionibus
Quod metus causa gestum est
De dolo malo
De minoribus xxv. annis
De capitis diminutione
Ex quibus causis maiores xxv. anni resti-
tuantur de alienatione iudicii mutandi causa sententia
De arbitris alii de receptis arbitris et qui se recepe-
runt arbitrii ut sententiam dicant
Nautae caupones stabularii ut recepta res-
tituant

Lituli quinti ff. veteris

Hic incipit secunda pars principalis libri
digestorum Et septem sub se continent libros
in quibus de iudiciis tractatur

Sequuntur tituli
de iudiciis et ubi quod agere vel perueniri debeat
de inofficioso testamento
de petitione hereditatis
Si per hereditatem peratur
de bonorum possessione hereditaria petitione
de fideicommissoria hereditaria petitione

Lituli sexti ff. veteris

de rei vindicatione
de publiciana in re actione **C**at
Si ager vectigalis vel emphyteutecarius per-

Lituli septimi ff. veteris

De usufructu quemadmodum quis utatur
vel fruatur
de usufructu accrescendo
Quanto dies usufructus legati cedat
Quibus modis usufructus vel usus amittatur
de usufructu earum rerum quae usu possunt
Si usufructus peratur vel ad alium per-
tinere negetur
de operis seruorum
de usu et habitatione

Usufructuarius quodmodum caueat

Lituli octavi digesti veteris

de seruicibus
de seruicibus urbanorum prediorum
de seruicibus rusticorum prediorum
Cetera prediorum tam rusticorum quam urbanorum
Si seruitus venditur vel ad alium per-
tinere negetur
Quodmodum seruitus amittatur

Lituli noni digesti veteris

Si quadrupes pauperie fecisse dicatur
Ad legem aculeam
de his qui decernunt vel effuderunt
de moralibus actionibus

Litulus X. digesti veteris

Finium regundorum
Familie hircascentes
Comuni diuidundo
Ad exhibendum

Lituli undecimi ff. veteris

De interrogationibus in iure factis

Et interrogatoris actionibus

de quibus rebus ad eundem iudicem eat

de seruo corrupto

de seruis fugitiuis

de aleatoribus et luto alee

Si messor falsum modum dixerit

de religiosis et sumptibus funerum et ut sumptus

deducere liceat

de mortuo inferendo et sepulchro edificato

Tituli xii. digesti veteri

Hec est tertia pars principalis libri digesti

torum in qua determinatur de rebus credi

tis hoc est de contractibus quoniam in illis una

pars creditur alteri **E**t habet sub se octo libros

de rebus creditis

Si certum petatur

de conditione

de iuramentis siue voluntario siue neces

sario siue iudiciali

de in litem iuramento

de conditione cum data cum non secuta

de conditione ob turpem causam vel iniustam

de conditione indebiti

de conditione sine causa

Tituli xiii. digesti veteri

de conditione furtiua

de conditione ex lege

de conditione triticaria

de eo quod certo loco dari oportet

de constituta pecunia

Commodati vel contra

de pignoratitia actione

Tituli xiiii. digesti veteri

de excusatoria actione

Ad legem rodiam de factu

de institoria actione

de tributoria actione

Quod cum eo qui in aliena potestate est nego

cium esse dicat gestum

Ad senatusconsultum macetonianum

Tituli xv. digesti veteri

de peculio

Quoniam de peculio actio analis est

de in rem scripto

Quod iussu

Tituli xvi. digesti veteri

Ad senatusconsultum velleyanum

de compensationibus

de positi actione vel contra

Tituli xvii. digesti veteri

Mandati vel contra

Pro socio

Tituli xviii. digesti veteri

de contrahenda emptio et venditio et de

pactis inter emptorem et venditorem propositis

et quod res veniri non possit

de in diem adiectione

de lege commissoria

de hereditate vel actione vendita

de rescindenda venditione et quoniam si ab emp

trione discedere

de periculo et periculo rei vendite

de seruis exportandis vel si mancipium ita ve

nerit ut manumittat vel contra

Tituli xix. digesti veteri

de actionibus empti et venditi

de locato et conducto

de estimatoria actione

de rerum permutatione

de praescriptis tribus et in factum actione

Tituli xx. digesti veteri

Hic est quarta pars totius scriptorum que me

dia est et pulcherrima iura continet octo li-
bros sub se continens in quibus determinat
de hypothecis seu pignoribus de edificio et
dicto redibitoria actione et de emptione quod
hec in emptione et reditione locum habet
de quibus in precenibus libris dixit igitur me-
rito in finis eorum poni debent Item de
terminat etiam de usuris probationibus et ei-
speciebus et iure et facti ignorantia Item de
sponsalibus nuptiis et votibus et de tutela
et curacionibus

De pignoribus et hypothecis qualiter con-
trahuntur

In quibus causis pignus vel hypotheca
rante contrahitur

Queres pignori vel hypothecae obligari
non possunt

Qui poriores i pignore vel hypotheca ha-
beant et de his qui in priorum creditorum locum
de distractione pignorum vel

Quibus modis pignus vel Hypothecae
solvuntur

Lituli XXI. digesti veteri

De edificio edicto et redibitoria actione et
quantum minoris
de evictionibus et dupli stipulationibus
de exceptione rei vendite et tradite

Lituli XXII. digesti veteri

De usuris et fructibus et causis et omnibus
accessionibus et mora
de nautico fenore
de probationibus et presumptionibus
de fide instrumentorum et amissione eorum
de testibus et attestacionibus
de iure et facti ignorantia

Lituli XXIII. digesti veteri

De sponsalibus
de ritu nuptiarum
de iure coniugii

et pactis totalibus
de fundo totali

Lituli XXIV. digesti veteri
de donationibus inter vivos et uxores
de divorciis et repudiis

Et sic est finis digesti veteri

Lituli primi infortati

Soluto matrimonio quemadmodum
dos petatur

de impensis in rebus totalibus factis

de actione rerum amotarum

de liberis alienis vel agnoscendis vel pa-

rentibus vel patronis liberis

de rebus inspicendo et de custodiendo partu

Si mulier ventris nomine in possessione
missa eadem possessio toto malo ad alium
translata dicatur

de concubinis

Lituli secundum infortati

de tutela

de testamentaria tutela

de confirmato tutore vel curatore

de legitimis tutoris

de tutoribus et curatoribus dari ab his

qui ius dandi habent Et quibus causis
specialiter dari possunt

Qui petunt tutores aut curatores et ubi
petantur

de administratione tutorum et curatorum et

periculo qui gesserunt vel non Et de agendis

vel conveniendis uno vel pluribus

de autoritate et consensu tutorum et curatorum

Quoniam ex facto tutoris vel curatoris minores

agere vel conveniri possunt

de suspectis tutoribus et curatoribus

Lituli tertii infortati

de excusacionibus et rebus earum

Lituli

¶ **I**bi pupillus educari vel morari debeat
Et de alimentis eorum pstandis
De tutelis et rationibus distrabendis et vili
curationis causa actione
de p'torio iudicio tutelae et vili actione
de eo quod pro tutore vel curatore negotia gessit
Quod si falso tutore gestum esse dicatur
de fideiussores et mandatoribus et heredibus
tutorum et curatorum
de magistratibus pueniendis et eorum he
redibus
de rebus eorum quod sub tutela uel cura sunt siue
de recto non alienando vel hypothecae supponendo
de curatoribus furioso poigo vel aliis ex
tra minores dandis

¶ **T**ituli quarti infortiati
Hic est quinta pars principalis totius libri
fforum in qua determinat de testamentis co
dicillis legatis et fideicommissis in quinque li
bris **Et** salicidia et trebellianica determinat
in aliis quatuor libris **Et** sic ipse sub se co
tinet libros quorum tituli sequuntur per or
dinem de testamentis et qui testam facere possunt et
quodammodo testam fiant
de liberis et postumis heredibus instituendis
vel exheredandis
de infuusto rupto et intito testamento
de his qui in testamento voluntur inducun
tur et inscribuntur
de heredibus instituendis
de vulgari et pupillari substitutione
de conditionibus institutionum
de iure deliberandi

¶ **T**ituli v. infortiati
de militari testamento
de acquirenda et amittenda hereditate
Quod admodum testam aperiant inspiciant
et describantur
Si quod omissa causa testamini ab intestato suc

cedat vel alio modo hereditatem possi
teat
de senatusconsulto sylleiano et dauidiano re
stantenta ne aperiantur
Si quis aliquis in aliquibus testari probi
buit vel coegit

¶ **T**ituli sexti infortiati
De legatis et fideicommissis primo

¶ **T**ituli vii. infortiati
De legatis et fideicommissis secundo

¶ **T**ituli octavi infortiati
De legatis et fideicommissis tertio

¶ **T**ituli noni infortiati
de annuis et mensuris legatis et fideicom
missis
de usu et usufructu et redditu et habitatio
ne et opibus per legatum et fideicommissum datis
de seruitute legata
de tota prelegata
de optione vel electione legata
de tritico vino oleo legato
de futo instructo et instructo legato
de peculio legato
de penu legata
de superlectili legata

¶ **T**ituli x. infortiati
de alimentis et cibariis legatis
de auro et argento muto et ornamento iniugē
dis vestibus et uestimentis et stans legatis
de liberatio legata
de adimendis vel transcedendis legatis
de rebus dubiis
de his qui pene causa in testamento relinquunt
de regula cartholina
de his qui pro non scriptis habent
de his qui per indignis auferunt

Tituli Xi. infortiani
de pditionibus z demonstrationibus z cau-
sis eorum z modis qui in testamento sci-
buntur

Ad legem falcidia

Si cui plusq; per legem falcidiam liquerit
legatum dicatur

Tituli Xii. infortiani

Ad senatusconsultum trebellianum

Quoniam dies legatorum vel fideicommissorum cedit

Ut legatorum vel fideicommissorum seruatorum
causa caueatur

Ut in possessione legatorum vel fideicommis-
sorum seruatorum causa liceat

Tituli Xiii. infortiani

Hic est sexta pars libri sextorum **I**n quo
agitur de omnibus bonorum possessionibus
tam ingenuorum quam libertinorum z de gradibus
z affinitatibus **E**t legitimis hereditatibus z
successionibus ab intestato **E**t de senatusconsulto
terculiano z orphiciano z hoc quo ad
duos primos libros **P**ostea de noui operis
nundatione de dano infecto z de quo ad ter-
cium librum de manumissionibus z libera-
li causa **I**n quarto li. de acquisitione domini
z possessione **I**n quinto libro de iudicati-
onis bonorum retentionibus z venditioni-
bus z ne quid in fraudem creditorum fiat **I**n
sexto libro de omnibus interdictis **I**n vii.
libro de emptionibus z rebus earum z de
obligationibus z actionibus in octauo **E**t
sic octo sub se continentur libros quorum titu-
li sequuntur

de bonorum possessionibus

Si tabule testamenti extrahunt

de bonorum possessione furioso infanti mu-
to furto ceco ppetente

de bonorum possessione 5 tabulas

de legatis pstandis ptra tabulas bonorum

possessione petita

de collatione bonorum

de collatione totis

de venire in possessione mittendo z de cura
tore eius

de coniungendis cum emancipati liberis

de carboniano edicto

de bonorum possessione secundum tabulas

Si a patre quod manumissus sit

de bonorum possessione ex testamento militis

de iure patronatus

de obsequiis a liberis patribus z a liberis patro-
nis prestandis

Tituli Xiiii. infortiani

de operis libertorum

de bonis libertorum

de liberis municipii z aliarum vniuersitatum

de assignandis libertis

Si quid in fraudem prout factum sit

Si tabule testamenti nulle extrahunt z vn-
de liberti

Unde legitimi

Unde cognati

de successorio edicto

de gradibus affinitatis z eorum nominibus

Unde vir z vxor

de veteranorum z militum successione

Quibus non oportet bonorum possessio

Alex legibus z senatusconsultis bonorum po-
sessio datur

Quia ordo in bonorum possessione seruetur
de suis z legitimis heredibus

Ad senatus consultum orphicianum z ter-
culianum

Et sic finitur infortianum

Tituli pmi li. ff. noui

de noui operis nundatione

de dano infecto z suggerendis predictionibus

L 3

de aqua pluuiali arcenda
de publicanis et pectigalibus et pmissis
de donationibus
de donationibus cum mortis

Lituli ii. ff. noui
de manumissionibus
de manumissis vindicta
de manumissionibus que seruis ab vniuersi-
tatibus imponunt
de manumissis testis
de fideicommissariis libertatibus
de ademptione libertatis
de statu liberi
Qui sine manumissione ad libertatem pueni
Qui et a quibus manumissi liberi non sunt
fiant et ad legem elyacendam
de iure aureorum anulorum
de natalibus restituendis
de liberali causa
Quibus ad libertatem perdamare non licet
Si liberus ingenuus esse dicat
Ne et statu defunctorum post quinquen-
nium querat
de collusione detegenda

Lituli tercia ff. noui
de acquirendo rerum dominio
de acquirenda et amittenda possessione
de usurpationibus et usurpationibus
Pro soluto
Pro emptore
Pro herede
Pro donato
Pro derelicto
Pro legato
Pro vore
Pro suo

Lituli quarti digesti noui
De re iudicata et effectu iuramentorum et interlo-

cutionibus iudicium
de confessis
de cessione bonorum
Ex quibus causis in possessionem earum
de rebus auctoritate iudicis possidendis
sen venundandis
de privilegiis creditorum
de separationibus bonorum
de curatore bonis vacante
de his que in fraudem creditorum fiunt et
restituuntur

Lituli quinti digesti noui
de interdictis seu extraordinariis actionibus
que pro his exercentur
Quorum bonorum
Quorum legatorum
Ne vis fiat ei qui in possessionem missus fuerit
de tabulis exhibendis
Ne quid in loco sacro fiat
de locis et itineribus publicis
Ne quid in loco publico vel itinere fiat
de loco publico fruendo
de via publica reficienda et itinere presiden-
to et si quid in ea factum esse dicat
de fluminibus et ne quid in flumine ripare
eius fiat quo peius nauiget
Ne quid in flumine publico ripa re eius
fiat quo aliter aqua fluat quam prius esta-
te fluxit
At in flumine publico nauigare liceat
de ripa munienda
de vi et vi armata
An possidetis In rebus mobilibus
de supradictis
de itinere actu que puato
de aqua quotidiana et estiva
De fluuiis
de fonte
de docto
Quod vi aut dam

16
de remissionibus
de precario
de arboribus extendis
de glande legenda
de libero homine exhibendo
de liberis exhibendis et ceducens
Atrobi
de migrando
de saluiano interdicto

Lituli sexti digesti noui
de exceptionibus et prescriptionibus et iudiciis
de exceptione rei iudicate
de diuersis et temporalibus prescriptionibus
et de accessionibus possessionum
de dolo malo et metus exceptione
Quarum rerum actio non dat et de excep
tione iuris iurandi
de litigiosis
de actionibus et obligationibus

Lituli septimi digesti noui
Hic est septima et ultima pars fforti In
qua tractat de stipulationibus siue verbo
rum obligationibus fideiusforibus/man
datoibus/nouationibus/solutionibus
acceptilationibus et pretoris stipulatio
nibus quo ad duos primos eius libros
Item de delictis priuatis extraordina
ris et etiam publicis criminibus Et de au
dacibus hominibus id est contumacibus de pe
nis danatorum et bonis eorum quo ad a
lios duos sequentes libros quod et terribiles
dicuntur propter materiam de qua tractant Item
agit de appellationibus tam a sententiis ciui
libus quam criminalibus quam ad penultimum librum
fforti Et in ultimo libro gest quinque
mus in numero agitur de municipalibus
decurionibus et muneribus vel publicis
operibus et mundanis pollicitationibus et
diuersis cognitionibus censibus et signi

ficatione arborum et de regulis iuris finaliter.
Et sic sex libros continet quorum tituli per
ordinem sequuntur
De arborum obligationibus
De duobus reis stipulandi et promittendi
De stipulatione seruorum

Lituli octauo digesti noui
De fideiusforibus et mandatoribus
De nouationibus et delegatibus
De solutionibus et deliberationibus
De acceptilationibus
De pretoris stipulationibus
Item pupilli et adulescentis saluam fore
Iudicatum solui
Item ratam haberi et de ratihabitione

Lituli ix. ff. noui

De priuatis delictis
De furtis
De igno iniuncto
Si is qui in testamento liber esse iussus fuerit et
post mortem domini ante aditam hereditatem
furtiuisse dicat aliquid
Furti aduersus nautas caupones et sta
bularios
Si familia furtum fecisse dicat
Arborum furtim cesarum
De vi bonorum raptorum
De incendio ruina naufragio
De iniuriis et famosis libellis
De extraordinariis criminibus
De sepulchro violato
De concussionibus
De abigeis
De preuicatoribus
De receptatoribus
De furtibus balneariis
De effractoribus et expilatoribus
De crimine expilate hereditatis

De crimine stellionatus
De termino amoro
De illicitis collegiis et corporibus
De popularibus actionibus

C Tytuli li. X. digesti noui

De publicis iudiciis
De accusationibus et inscriptionibus
De custodia et exhibitione reorum
Ad legem iuliam maiestatis
Ad legem iuliam de adulteris et stupro
coercendis
Ad legem iuliam de vi publica
Ad legem iuliam de vi privata
Ad legem corneliam de fidei iuramentis et beneficiis
Ad legem pompeyam de paradisiis
Ad legem corneliam de falsis et senatusconsulto
liboniano
Ad legem iuliam repetundarum
Ad legem iuliam de annona
Ad legem iuliam peculatus et sacrilegii et
de residuis
Ad legem iuliam de ambitu
Ad legem faustam de plagariis
Ad senatusconsultum turpillianum et de abo-
litionibus criminum
De regendis rebus abstinendis danandis
De questionibus
De penis
De bonis donatorum
De bonis eorum qui suam vitam morte sibi con-
secuerunt vel aduersarium corruerunt
De interdictis et relegatis et deportatis
De suam passis et restitutis
De cadaueribus punitorum

C Tytuli xi. ff. noui

De appellationibus et relationibus
A quibus appellare non licet
Quis et a quo appellet
Quoniam appellandum sit et intra quam tem-

De appellationibus recipiendis vel non
De libellis dimissoriis
Nil innouari appellatione interposita
Que sententie sine appellatione resciunt
An per aliam causam appellationum reddi possint
Si tutor vel curator a ingratis appellauit
Eum qui appellauit oportet in prima defendi
Apud eum a quo appellatur aliam causam age-
re compellendum
Si pendentem appellationem mors interuenit
De iure fisci
De captiuis et postliminio reueris et redemp-
tis ab hostibus
De re militari
De castrensi peculio
De veteranorum priuilegiis

C Tytuli xii. ff. noui

Ad municipales
De decurionibus et filiis eorum
De albo scilento
De muneribus et honoribus
De vacatione et excusatione munerum
De iure immunitatis
De legationibus
De administratione rerum ab ciuitates per-
tinentium
De decretis ab ordine faciendis
De operibus publicis
De muneribus
De pollicitationibus
De variis et extraordinariis cognitionibus
et si iudex licentiam suam fecisse dicat
De proseretis
De censibus
De verborum significationibus
De regulis iuris diuersis

C Et sic finit titulus totius li. ff. noui

C Tytuli primi libri codicis

De nouo codice pſidento
 De iuſtiniano codice pſimando
 De emendatiōe iuſtiniani codicis
 De ſūma trinitate ⁊ hīc catholicica ⁊ vt ne-
 mo de ea publice pſtendere audeat
 De ſacroſcīs ecclīs ⁊ earū pūilegiis ⁊ rebz
 de episcopis ⁊ clericis ⁊ orphanotrophis
 ⁊ leſotrophis ⁊ precomiis ⁊ xenodochiis
 ⁊ aſſiſteris ⁊ monachis ⁊ pūilegiis ip-
 ſorū ⁊ caſtreſi peculio ⁊ de reſciſſis captiuis
 ⁊ clericorū nupciis aliis viciis veris ſeu pmi-
 ſis
 De epāli audiēcia ⁊ de diuerſis caſſis
 pūilis que ad ius curazq; reuerenciā pō-
 tiſicale pertinet
 De heretico ⁊ manicheis ⁊ ſamaritanis ⁊
 diuiſis a hīc ⁊ ſalmariis
 De ſacū baptiſma iteret
 De apoſtaſis
 Memini licere ſignum ſaluatoris xpī in bu-
 mo vel in ſilice vel in marmore aut ſculpe
 aut depingere maxime vbi deberet pedibz
 tranſeuntū calcari
 De iudeis ⁊ celicolis
 De xpianū mācipium hereticis vel pa-
 ganis aut iudeis habeat vel poſſedeat aut
 circūdat
 de paganorū ſacrificiis ⁊ eorū templis
 de his qui eccliam conſugiunt vel ibi ex-
 damant
 de his q in ecclis manumittunt
 de legibz ⁊ pſtitutionibz pncipū
 de mandatis pncipū
 de ſenatuſcōſulto
 de veteri iure enudeādo ⁊ auctoritate iur pui-
 dendū qui in ſſit referunt
 de iur ⁊ facti ignorācia
 de pābus imperatori offerēdis ⁊ qb⁹ rebz
 ſupplere l3 vel nō
 Qñ libellus pncipi datus litis conteſta-
 tionem facit
 Et lite peten aut poſt puocationem vel

ante diſſiniuiā ſūam nulli liceat impera-
 tori ſupplere
 Si contra ius autenticū aut vtilitatem
 publicā aut p mēdaciū fuerit aliquo poſtu-
 latum vel impetratū
 de diuerſiſ reſcriptis ⁊ pragmat. ſactionibus
 de ſtatutis ⁊ ymaginibz
 de his q ad ſtatuas pſugiūt
 de officio pſecti pſtoris orientis ⁊ ylitici
 de officio pſecti pſtoris aſiæ ⁊ de omni eius
 de dyoceſis ſtatu
 de officio pſecti vrbis
 de officio magiſtri militū
 de officio queſtor
 de officio magiſtri officiorū
 de officio comit ſacrarū largitiōm
 de officio comit rerū puararū
 de officio comit ſacri pūmonii
 de officio pconſulis ⁊ legatū
 de officio comit orientis
 de officio pſecti auguſtalis
 de officio vicariū
 de officio pſtoris
 de officio rectorū pūinde
 de officio pſecti vigilū
 de officio ciuiliū iudicium
 de officio militariū iudicium
 De comitibz rei militaris vltimū laua-
 tra pſtent de officio diuerſorū iudiciū
 Et omnes iudices tam ciuiles qz milita-
 res poſt adminiſtrationem depoſitā per
 quinſaginta dies in ciuitate vel in cert lo-
 cis permaneant
 De officio eius qui vicem alicuius Judi-
 cis obtinet
 de aſſeſſoribus ⁊ domeſticis ⁊ cācellariis
 Iudicium
 de anonis ⁊ capitū adminiſtratiū vlti-
 ſſorū aliorūve publicas ſollicitudines gerē-
 tiū vlti eorū q aliquis pſecuti ſūt dignitates
 de pſactibus iudicibz vel eorū qui ſunt

circa eos et inobediendi donationibus in eos
faciendis et ne administrationis rpe ecclesie
edificent proprias in factione pragmatica
de modo multandi que a iudicibus infliguntur
de defensoribus ciuitatum
de magistratibus municipalibus
de officio iudicis alexandrie

Tituli scilicet Iudicia

In primo libro dixit imperator de magistratibus nunc in hoc secundo determinare de iudiciis incipit quia iudicia exercent per magistratus Et primo determinat de preparatoris iudiciorum interferens incidenter etiam de negociis gestis siue mandato per alio Et de negociis que a nobis gesta infringuntur ut quia per metum facta aut a minore Et hec tractat in hoc secundo libro

Cuius tituli sequantur

De exento

De in ius vocando

De pactis

De transactionibus

De errore calculi

De postulando

De aduocatis diuersorum iudiciorum

De aduocatis fidei

De errore aduocatorum et libellos seu preces concipientium. **E**pleat

Atque de desinaduocato vel patibz inter sup.

Ex quibus causis infamia irrogatur alicui

De percuratoribus

Ne liceat potentibus pro alio litigatoribus prestare vel actiones in alium transire

De his qui potentiorum nomine titulos prediorum assignant vel nomina eorum in litteram pretendunt

Ut nemo priuatis titulos prediorum suorum vel alienis imponat vel vela regia suspendat

Ut nemini liceat sine iudicio autoritate

signa imprimere rebus que alius tenet
Ne fiscus vel res publica per rationem aliam
aut pro alio causa in litteram prestat

De negociis gestis

De his que per metum vel causa gesta sunt

De dolo malo

De restitutione in integrum minorum xxx. annis

De filiofamilias minore

De fideiussoribus minorum

Si tutor vel curator interuenierit

Si in communi eademque causa in integrum restitutio postuletur

Si aduersus rem iudicatam

Si aduersus venditionem

Si aduersus redemptionem pignorum postuletur

Si aduersus donationem

Si aduersus libertatem

Si aduersus transactionem vel diuisionem

minorum restituere velit

Si aduersus solutionem a debitore vel

a se factam

Si aduersus dotem

Si aduersus delictum suum

Si aduersus usurpationem

Si aduersus fiscum

Si aduersus creditorem

Si ut se ab hereditate absteat minor

Si ut omniam vel bonorum possessionem

vel aliquid aliud acquirat

In quibus causis restitutio in integrum

est necessaria

Qui et aduersus quos in integrum restitutio non possunt

Si minor se maiorem dixerit vel probatus fuerit

Si sepius in integrum restitutio postuletur

De his qui veniam etatis impetraverunt

Si maior factum ratum habet

Ubi et apud quem restitutionis cognitio

In integrum agendum fit

De reputationibus q̄ sunt in iudicio in integrum restitutionis

Etia per procuratorem eam in integrum restitutionis agi posse

In integrum restitutione postulata ne qd no

De restitutione militum et eorum q̄ Cui fiat rei publice ca absint

De proximis militum et eis qui rei publice causa absint

De episcopis in integrum restitutionem tam minorum quam aliarum personarum qui restitui possunt et heredum

Ex quibus causis maiores in integrum eorum restituuntur

De alienatione iudicij mutandi causa facta

de receptis arbitris alio de arbitris

de satisfactionibus

de formulis et impetracione actionum sublati

de iureiuramento propter calumniam danto

Capituli tertiū codicis

In hoc libro tractat de iudiciis et coram quo iudice iudicium agitari debeat. Et de quibusdam actionibus que in iudiciis proponuntur videlicet de actionibus realibus

De iudiciis

de sportulis et supradictis in diversis iudiciis faciendis et de executoribus litium

de pedaneis iudicibus

Qui per suam iurisdictionem iudices dare dari possunt

Ne quis in sua causa iudicet vel suis sibi dicat

Qui legitimam personam standi in iudiciis habent vel non

Ut nemo iniuste agere vel accusare cogatur

de ordine iudiciorum

De litis contestatione

de plus petitionibus

de dilationibus

de feriis

de iurisdictione omnium iudicum et de foro

competenti

Quanto imperator inter pupillos viduas et miserabiles personas cognoscatur. Ut ne exhibeant ultra suam provinciam

Ubi de crimine agi oportet

Ubi de possessione agi oportet

Ubi fideicommissum peti oportet

Ubi conveniat quod certo loco dare promissum

Ubi in re actio exerceri debeat

Ubi de hereditate agatur et ubi scripti heredes in possessionem mitti postulare debent

Ubi de rationabilis agi oportet tam privatorum quam publicis

Ubi causa status agi debeat

Ubi quis de curiali vel coartali vel alia conditione conveniat

Ubi senatores vel clarissimi civiliter vel criminaliter conveniant

In quibus causis militares fore preceptum prius non possunt

Ubi cause fiscales vel divine totius hominumque eius agantur

Quoniam liceat unicuique sine iudice se vindicare

de inofficio testamento

de inofficiosis donationibus

de inofficiosis votibus

de petitione hereditaria

de rei vindicatione

de usufructu et habitatione et ministerio servorum

de servitutibus et aqua

de lege aquile

Familie heredes

Communi dividundo

Communis utriusque iudicii tam familie heredes

dividendo quam communi dividundo

Finium regundorum

de consortibus eiusdem litis

de noxalibus actionibus

Ad exhibendum

De religiosis et sumptibus funerum

de luto alee z de aleatoribz pstitutio greca

Tituli quarti codicis

Incipit in hoc libro determinare de perso-
nalibz actionibz z pmo in hoc libro trac-
tat de his q ex contractu descendunt. **E**t pmo
de his in quibz petitur aliquid dari ponens
etiam generalia quedam de actionibz z obliga-
tionibus. **E**t qz tamen illis actionibz q in
aliis op⁹ est pbarionibz. **D**eo etiam de illis
submittit z tamen de aliis actionibz ex con-
tractu descendentibz in quibz interesse peti-
t⁹ psequitur. **E**t qualiter ex alieno contractu
pveniantur. **S**equit^r modo tituli

De rebus creditis z iuramentis

Si certum petat

De suffragio

De phibita pecunie sequestratione

De condictione interdicti

De condictione ob cam datorum

De condictione ob turpem cam

De condictione furtiva

De condictione ex lege z sine ea vel inius-
ta causa

De actionibus z obligationibus

Ut actiones ab herede z p heredez incipi

Ne vxor p marito vel maritus p. **C**ant
vxore vel mater p filio pveniat

Ne filius p patre vel pat^r p filio emancipa-
to vel libert⁹ p prono vel seru⁹ p dno pue

An seru⁹ ex suo facto p manu. **C**uius
missionem teneatur

Quanto fiscus vel puatus debitoris sui de
bitores pvenire p^t

De actionibus hereditariis

Ex delictis defunctorum inquantum heredes

De constituta pecunia

Cuius pveniant

De pbarionibus

De testibus

de fide instrumentorum z amissione eorum z a-
poc. z antipoc. faciendis. **E**t de his que fi-
ne scriptura fieri possunt

Plus valere quod agitur qz quod finit^r
late condipitur

de comodato

de pignoratitia actione

de institoria actione z exercitoria

Quo cum eo qui in aliena p^rate est nego-
cium gestum esse dicitur vel de periculo fi-
ue iussu vel de in rem vso

Per quas personas nobis adquirunt

Ad senatusconsultum macedonianum

Ad senatusconsultum vellejanum

de non numerata pecunia

de compensationibus

de usuris

de nautico fenore

de deposito

de mandato

Si servus ex t^ro emi se mandavit

Pro socio

de p^rhenda emptione z reditione

de hereditate z actione vendita

Que res veniunt non possunt z qui emere vel
vendere vetantur

Que res non debent exportari

de eunuchis

de patribus qui filios distraxerunt

de rescindenda reditione

Quanto licet ab emptione discere

Si ppter publicam penitentionem venditio
fuerit celebrata

Sine censu vel reliquis fundum compa-
rari non posse

de periculo z p^rmoto rei redire

de actionibus empti z venditi

Si qs alteri vel sibi sub altius nomine vel

aliena pecunia emerit

de rebus alienis non alienandis z de phibi-

ta rerum alienatione

de cōmuniū rerū alienatione
 Item alienā gerentibz non interdīc rerū
 suarū alienationē
 de pactū inter emptorē z venditorē ppositū
 Si seruus exportādus ueneat
 Si mācipium ita uenerit ne pstituat
 Si mācipiū ita fuerit alienatū ne manu
 mittat vel econtra
 de edictis actionibus
 de monopolis z conuentu negotiatorū
 illicito vel artificum erga labiū necnon
 balneariorū prohibitis illicitisqz pac/
 tis **C**onstitutio greca
 de nundinis
 de pectigalibus z pmissis
 Noua pectigalia institui nō posse
 de pmerciis z mercatoribz
 de rerū pmutatione z pscriptis
 de locato z conducto
 de iure emphiteotico

Artuli quinti codicis

In b quinto libro tractat de cōtractibz p
 sonarū postqz prius dixit de cōtractibz
 rerū postea etiam prosequitur in eodem
 libro de quasi cōtractibus aut quomo/
 to moriens pater consulat filio z sic de tu/
 relis tractat **S**equunt rtyuli
 de sponsalibus z artis sponsaliciis z pro
 senericiis
 Si rector puincie vel ad eum pertinentes
 sponsalicia dederint
 de donationibus ante nupcias vel ppter
 nupcias z sponsaliciis
 de nupciis
 de incestis z nephariis nupciis
 de interdicto matrimonio inter tutorem z
 pupillā siue curatōrē liberosqz eorum
 Si quacūqz pōitus pteat re adl eū ptnē
 tes ad suppositoꝝ iurisdictioni sue nup
 tias attentauerit aspirare

Si nupcie ex rescripto petant
 de secundis nupciis

Si secundo nupsit mulier cui marit⁹ vsū
 fructum reliquit
 de totis pmissione z nuda pollicitatione
 de iure totium

de rei vxorie actione in exstipulatu actione
 z trāsmissa de natura totibz pstituta
 de pactis puentis tam super dote qz sup to
 natione ante nupcias z paraphernis
 de dote cauta z nō numerata
 de donationibus inter virum z vxorē facti
 z a pnte in liberos z de ratihabitione
 de donatione regis in reginam eius vel re
 gine in regem

de repudiis z iudicio de moribz sublato

Solutio mīmonio q̄admodū dōs petat

Si pstante matrimonio dōs soluta fuerit

Ne fideiussores vl mādatores totū tene

Merum amotarum

Ne p dote mulier mariti bona abducant

de fundo totali

diuorcio facto apud q̄ liberi morari vel e/
 ducari debeant

de alendis liberis a pntibus

de concubinis

de naturalibz liberz z matribz eorū z vxor/
 ribz **E**x quibz causis iusti efficiant

de testamentaria tutela

de pfirmando tutore

de legitima tutela

Qui petat tutores vel curatores

Ubi petant tutores vel curatores

de tutoribz z curatoribus illustriū vel da
 rissimarum psonarum

Qui tutores vel curatores dari pnt vl nō

Quā mulier tutele officio fungī pōt

In quibz causis tutore hñi tutor vel cu
 rator dari potest

de administratōe tutorū vel curatorū z de
 pecunia pupillari senerāda vel dponēda

de periculo tutori vel curatori

Quoniam ex facto tutori vel curatori minores agere possunt vel conueniri

Si ex pluribus tutoribus vel curatoribus omnes uel unus agere vel conueniri pro minore possunt

Ne tutor vel curator vectigal producat

De tutore vel curatore qui satis non dedit

De suspectis tutoribus vel curatoribus

De in lite danto tutore vel curatore

De eo qui pro tutore negotia gessit

Si mater indemnitate promiserit

Si contra matris ultimam voluntatem datus sit tutor

Ut cause pro pubertate adfit tutor

Ubi pupillus educetur

De alimentis pupillo prestandis

Arbrium tutelae

De diuicenda tutela et per quam per quosque tutor conueniatur

De in litem iurando

De heredibus tutorum

Si tutor non gesserit

De usuris pupillaribus

De fideiussores tutorum seu curatorum

De contrario iudicio tutelae

De auctoritate prestanda

Quoniam tutores vel curatores esse desinunt

De actore seu curatore danto

De excusationibus et rationibus earum

Si falsis allegationibus seu excusationibus excusatus sit

Si tutor rei publice causa abierit

De excusatione veteranorum

Qui numero liberorum se excusant

Qui etate

Qui morbo

Qui numero tutelarum

De curatore furiosi et prodigi et omnibus curatorum nominibus

De prodigiis et aliis rebus minorum sine decreto

non alienandis vel obligandis

Quoniam decreto opus non est

Si quis ignorans rem minorum esse sine decreto comparauerit

Si maior factus sine decreto factam alienationem confirmauit

De magistratibus conueniendis

In huiusmodi sexto codicis
In hoc sexto imperator tractat de actionibus quae descendunt ex maleficiis siue delictis incidenter interserens de bonorum possessionibus et quod bonorum possessiones sunt quaedam successiones prioris iuris subsequenter tractat de successioneibus civilibus quae sunt digniores et sic determinat de materia successionis ex testamento et etiam ab intestato **E**t finaliter de iure quod in bonis uiuentium habemus de seruio fugitiuis et libertis mandatisque ciuitatum in artificibus et ad diuersa opera deputatis et ad rem puatam vel rominam pertinentibus

De furtis et seruo corrupto

De operis libertorum

de bonis libertorum et iure patronatus

Si in fraude patroni a libertis alienatio

de obsequiis proprio prestandis **E**t facta sit

de libertis et eorum liberis

de iure aureorum anulorum et de natalibus

restituendis

Qui admitti ad bonorum possessionem possunt

intra quod tempus

Quoniam non petentium pres petentibus accessit

de bonorum possessionibus secundum tabulas

de bonorum possessionibus contra tabulas

quod prior libertis pollicetur

de bonorum possessionibus per tabulas liberti qui

patronis et liberti eorum datur

Unde liberi

Unde legitimi et unde agnati

de successorio edicto
de carboniano edicto
Inde vir z vxor
de repudianda bonorū possessione
de collationibus
de testamento militis
Qui testamentū facere pnt vel non
de testamentis z q̄admodum testamenta
ordinentur
de heredibz instituendis z q̄ persone here
des institui possunt
de institutionibz substitutionibz z restituti
onibz sub p̄ditione factis
de impuberi z aliis substitutionibz
de seruis necessariis heredibz instituendis
vel substituendis
de liberis p̄teritis vel exheredatis
de postumis heredibz instituendis vel ex
heredandis
de iure deliberandi z aduocanda vel adquire
da hereditate
de repudianda vel abstineda hereditate
Quēadmodū testamēta aperiant inspi
rant z describant
de edicto diui aoriani tollendo
Quēadmodū s̄pt̄ heres in possessione
Si q̄s aliquē testāi phibuerit **E**mittat
de his q̄bus vt indignis au **E** vel coegit
fert hereditas z ad senatuscōsultū sylleia
de codicillis **E** num
de legatis
de vborū z rerum significatiōe
Si omīssa sit cā testamentū
de indicta viduitate z de lege iulia mistella
tollenda
de his que pene nomine in testamēto vel
in codicillis relinquunt
de fideicommissis
Rōia de legatis z fideicommissis z de in rem
missione tollenda
de falsa cā adiecta legato vel fideicommissio

de his q̄ sub moto legata vel fideicommissa
Relinquuntur
de p̄ditionibz incertis tam in legatis q̄ in
fideicommissis z libertatibz
de vsuris z fructibus legatorum seu fideicō
missorum
Ad senatuscōsultū trebellianū
Ad legem falcidiam
de caducis tollendis
de his qui ante apertas tabulas heredita
Rem transmittunt
Quanto dies legati vel fideicommissi
cedat
Et in possessionem legatorum uel fidei
commissorum seruandorum causa mit
tat z q̄n satisfari debet
de suis z legitimis heredibz z ex filia ne
poribz ab intestato venientibz
Ad senatuscōsultū terculianū
Ad senatuscōsultum orphidianū
de legitimis heredibus
Rōia de successione
de bonis maternis z materni generi
de bonis q̄ liberū in potestate constitutis ex
matrimonio vel aliter adquirent z de
eorum administratione
de hereditatibus decurionū cohortaliū na
uiculariorum militū fabricensium

Lituli septimi codicis
In hoc septimo determinat de statu ho
minis videlicet de libertate **E**t q̄ illū tue
tur p̄scriptio **I**deo de p̄scriptionibz subi
cit **Q**uia etiā possessio in p̄scriptōe reg
rit ideo de adquisitiōe possessionis trac
tat **E**t q̄ ita per sententiā acquiritur
dominium sicut per p̄scriptionē **I**deo
de sententiis subicit z ibi de q̄si p̄dena
tis videlicet de confessis **I**tem z de
appellatōibus quibz releuat sententia
Et de cessione bonorū per quam etiā sub

uenitur p̄dempto ponit Sequunt̄ tituli
De vindicta libertate ⁊ apud consilium
manumissione
De testamentaria manumissione
de lege fusia canina tollēda
de fidei commissariis libertatibz
de ordinia libertate tollēda
de latina libertate tollēda ⁊ p̄ ceteros mo /
tos in ciuitatē Romanā trāssusa
de seruo cōi manumisso
de seruo pignori dato manumisso
de seruīs republice manumittēdis
de his q̄a nō dñō manumissi sunt
Qui manumittere nō p̄nt ⁊ ne in fraudez
creditoris manumittant
Qui nō p̄nt ad libertatē puenire
Quibus causis serui p̄ p̄mio meruerunt
libertatem redpere
de ingenuis manumissis
Cōla de manumissionibz
de liberali causa
de assertionē tollenda
Quibus ad libertatē pclamare nō licet et
de rebus eorū qui ad libertatem prodama
re prohibentur
de ordine p̄gnitionum
de collusionē detegenda
Me de statu defunctorū p̄ q̄nquēniū q̄rat
de longi temporis p̄scriptione que pro li
bertate ⁊ non aduersus libertatem oppo /
nitur
de peculio ei⁹ qui libertatē meruit
de senatuscōsulto dauidiano tollendo
de nudo iure q̄ritum tollendo
de vsucapione p̄ emptore ⁊ trāsfactione
de vsucapione p̄ donato
de vsucapione p̄ tore
de vsucapione p̄ herede
Cōla de vsucapionibz
De vsucapione transformāda ⁊ de subla
ta differentia rerum mādpi ⁊ nec mādpi

de adquirenda ⁊ retinenda possessione
de p̄scriptiōe longi t̄pis decem vel vigin
ti annorum
In quibus causis cessat longi temporis
p̄scriptio
Quibus nō obstat longi t̄pis p̄scriptio
Si aduersus creditorem
de quadriennii p̄scriptiōe
Me rei dominice vel templorū vendicatio
longi t̄pis exceptione submoueat
de p̄scriptiōe triginta vel quadraginta
annorum
de annali exceptione italici contractus tol
lenda ⁊ de diuersis t̄pibus exceptionibus
p̄scriptiōibz ⁊ interruptionibz earum
de alluvionibus ⁊ paludibz ⁊ pascuis ad
aliū statum trāslatio
de s̄nia p̄fecti pretorio
Quomō ⁊ q̄n iudex sententiā ferre debet
p̄nibus p̄sibus vel vna absente
de sentēdis ex periculo recitandis
de sentēdis ⁊ interlocutionibus omni
um iudicium
de sentēdis que sine certa quantitate pro
feruntur
de sentēdis que pro eo quod interest pro
feruntur
Si a non competentē iudice iudicatum
esse dicatur
de pena iudicis qui male iudicauit vel ei⁹
qui iudicem vel aduersarium corrumpere
curat
Sententiā relāndi non posse
de fructibus ⁊ litium expensis
de re iudicata
de executione rei iudicate
de vsuris rei iudicate
Si plures vna sententiā p̄dempti sūt
Quibus res iudicata non nocet
Cōminatiōes eplae p̄gramata subscip
tiōes auctoritatē rei iudicate nō obnecere

Si ex falsa instrumentis vel testimoniis
iudicatum sit
de confessis
Res inter alias actas vel iudicatas alias
non nocere
de relationibus
de appellationibus et consultationibus
de rebus et reparationibus appellationum
vel consultationum
Quoniam provocare non est necesse
Quorum appellationes non recipiant
Si pene appellatione mors interuenerit
de his qui per mentis iudicis non appellauerunt
Si unus ex pluribus appellauerit
Si de momentaria possessione appella-
tum fuerit
Neliceat in una eademque causa tercio provoca-
re vel post duas sententias iudicium quod
diffinitio prioris roborauerit eas retractare
Qui bonis credere possunt
De bonis auctoritate iudicium possidendis
seu venundandis et de separationibus
bonorum
de privilegiis fisci
de privilegiis totius
de reuocandis his que in fraudem aliena-
ta sunt

Lytuli viii. **C**odias

Quia possessio de qua dixit imperator in
libro precedenti per interdicta defeditur
Ideo in hoc libro determinat de inter-
dictis subiciens etiam de edificiis tueri-
dis de pignoribus de exceptionibus litigio-
sis stipulationibus de patria potestate et
mandatione de longa consuetudine et de do-
nationibus
de interdictis
Quorum bonorum
Quorum legatorum

An de vi

Si per vim vel alio modo absentis posses-
sio turbata fuerit

Qui possideris
de tabulis exhibendis
de libris exhibendis seu deducendis et de li-
bro homine exhibendo
de precario et saluiano
de edificiis priuatis
de noui operis inundatione
de opibus publicis
de rationibus operum publicorum et de mat-
ria ciuitatum
de pignoribus

In quibus causis pignus tacite prebitur

Si res aliena pignori data sit

Queres pignori obligari potest vel non et quod
liter pignus prebitur

Qui potiores in pignore habent

de his qui in priorum creditorum locum
succedunt

Si antiquior pignus vendiderit

Si contra res impignorata sit

de pretorio pignore et ut in actionibus debi-
torum missio prioris prebeat

Si in causam iudicari pignus captum sit

Si pignus pignori datum sit

de partu pignoris et omni causa

de remissione pignoris

Etiam ob cyrographariam pecuniam pignus
teneri posse

de distractione pignorum

debitorem venditione pignoris impedire
non posse

Si vendito pignore agatur

de lutione pignoris

Si unus ex pluribus heredibus debitoris
vel creditoris debitum soluerit vel acceperit

Si pignoris conventionem numeratio
secura non sit

de iure domini impetrando

De pactis pignorum et lege commissoria in
pignoribus receptenda
de exceptionibus et prescriptionibus
de litigiosis
de contrahenda et committenda stipulatione
de inutilibus stipulationibus
de duobus reis stipulandi et promittendi
de fideiussoribus et mandatoribus
de nouationibus et de legationibus
de solutionibus et liberationibus
de acceptilationibus
de euictionibus

Creditorum euictionem pignorum non debere
de patria potestate
de adoptionibus
de emancipationibus
de ingratulis liberis
de postliminio reuersis et receptis ab
hostibus
de infantibus expositis liberis et seruis
et de his qui seruantes vel nutrientes
acceperunt

Que sit longa consuetudo
De donationibus
de donationibus que sub modo vel conditione
vel ex certo tempore fiunt
de reuocandis donationibus
de mortis causa donationibus
de infirmis penis celibatis et orbaris
et de maritis sublatiis
de iure liberorum

Tituli i. Codicis

De his questionibus que ciuiles sunt dixit nunc
de criminalibus questionibus Et primo
de maximis delictis agit postea ad mi-
nor descendens
de his qui accusare non possunt
de accusationibus et inscriptionibus

de exhibendis et transmittendis reis
de custodia reorum
de priuatis carceribus inhiisendis
Si reus vel accusator mortuus fuerit
Si quis impatori maledixerit
Ad legem iuliam maiestatis
Ad legem iuliam de adulterio et stupro
Si quis eius cuius tutor fuit corripit
de mulieribus que propriis suis se immiscuerunt
Ad legem iuliam de vi publica vel priuata
de raptu virginum vel viduarum necnon
sanctimonialium
de emendatione seruorum
de emendatione propinquorum
Ad legem corneliam de sicariis
de his qui parentes vel filios occiderunt et
ad legem pompeiam
de maleficiis et mathematicis
de sepulchro violato
Ad legem fauliam de plagariis
Ad legem viscellam
Ad legem corneliam de falsis
De his qui sibi ascribunt in testamento
de falsa moneta
de mutatione nominis
Ad legem iuliam de ambitu
Ad legem iuliam reperundarum
de crimine peculatus
de crimine sacrilegii
de sedicioso et his qui plebem audient con-
tra rempublicam colligere
Quoniam ciuilis actio criminali preiudicat et an
utraq ab eodem exerceri
de crimine expilato hereditatis
de vi bonorum raptorum
de crimine stellionatus
de iniuriis
de famosis libellis
de abigeis

de nili aggeribus nō rūpendis
de his qui latrones vel in aliis criminibz
reos occultarunt
de requirendis reis
De questionibz seruorum
De abolitionibus
De generali abolitione
Et intra certum tempus criminalis que
stio terminetur
Ad senatuscōsultū turpilianum
De calumniatoribz
De penis
De sine iussu principis ceteri iudiciibz bo/
na liceat confiscare
De bonis pscriptorū seu dānatorum
De bonis eorū qui mortē sibi conscierunt
De sententiam passis

Tituli decimi codicis

De iure fisci tractat impator in hoc decimo
eo qd ex penis z cōfiscationē bonorū de
quibz dictū est in libro pcedenti auget
buria fiscalis Sequit̃ 17.
De iure fisci
De pueniendis fisci debitoribz
De iure instrumentorū z iure hāste fiscalis
z de adiectionibz
De penditione rerum fiscalium cū priuati
communium
De fisco rē quā vendidit euincat
De his qui ex publicis rationibz mutuā
pecuniā acceperunt
De penis fiscalibus creditorē pferri
De vsur̃ fiscalibus
De sentenciis aduersus fiscum latis re/
tractandis
De bonis vacantibus z incorporatione
eorum
De delatoribus

De petitione bonorum sublati
De his qui se deserunt
Si imperialis liberalitatē soci⁹ sine herede
decesserit alis defecerit
De thesauris
De annonis z tributis
De indictionibus
De superindicto
De exactoribus tributorū
De superexactionibz tributorū
De capiendis z distrabendis pignoribz
debitorum causa
de apodis publicis z descriptionibus ci/
rialium
de canone largitionaliū tytulorū
De ope a collatoribz exigant̃
de immunitate nemini pcedenda
de conditis in publicis horreis
Et nemini liceat in emptione specierū se
excusare z de munere fideiōdie
de donationibus collatorū releuatorū z trā/
slatorum z aderatorum
de collatione eris
de discussionibus
de decurionibus z filiis eorū z qui decuri/
ones appellātur z quibus modis a
fortuna curiali liberant̃
Si seruus aut libertus ad decurionatum
aspirauerit
de prediis curialium sine decrero non alie/
randis
Quanto z quibus quarta pars debetur
ex bonis decurionum z de moto distri/
butionis eorum
de imponenda lucriatiuis descriptioe
de prebendo nulli fallario
Si curialis relicta ciuitate rus habitare
maluerit
de municipibus z originariis

de incolis z ubi qd domicilium habere vi/
deat z de his qui studiorum causa in alia
ciuitate degunt
de muneribus z honoribz nō p̄tinuādis
inter patrem z filiū z de interuallis
de muneribus patrimoniorū
Quēadmodum munera ciuilia indicant
de his qd sponte muneā acceperūt
de his qd a p̄ncipe vacationē acceperūt
de vacatione munerū
de decretis decurionū z sup̄ immunitate q/
busdam concedenda
de excusationibz munerū
de qbus muneribz vel p̄stationibz nemini
liceat excusare
Qui etate se excusant alio qd p̄fessione
Qui morbo se excusant
de his qui numero liberorū vel pauperū
re excusationē meruerūt
de professoribz z medicis
de athletis
de his qd nō impletis stipendiis sacro solu
ti sunt
Quibus muneribus excusantur hi qui
post impletam militiam vel aduocio
nem in prouincias suis comodis va
cantes commorantur z de p̄uilegiis
eorum **C**onstitutio greca de conducto
ribz vectigalium fisci
de libertinis
de infamibus
de reis postulatis
de his qd in exiliū dati vel ordine moti sūt
de filiis familias z q̄admodum pater pro
his teneatur
de periculo successorū parentis
de mulieribus in quo loco munera sexui
congruenda ferant z honores agnos
cant
de legationibus de excusatione arti
ficum

de porioribz ad munera nominandis
Si p̄pter inimicitias creatio scā fit
de sumptuū recuperatione
Si ante p̄curationem qd decesserit alio si
post creationem
de tabulariis scribis orthographis z cen
sualibus
de susceptoris p̄positis z archariis
de ponderibus z auri illatione alio ponde
ratoribus
de auri publici persecutoribz
de his qd in publica collatione illata sunt
non usurpandis
de auro coronario
de p̄renarchis
de argenti p̄cio quod de alio ex thesauris
infertur

Lituli xi. codicis
Dixit supra de collatione specierū nunc de
transuentione que fit per varios z de
his nunc tractat
de nauiculariis seu nauiculis alio nauita
riis publicas spēs transportantibz
de prediis z omnibz aliis rebus nauicu
lariorum
de nauibus nō excusandis
Ne qd oneri publico imponat
de naufragiis
de metallariis z metallis z procuratoribz
metallorum
de murilegulis z gnieciariis z procurato
ribz gnieciariis z de monetariis z ba
stangariis
de pestibus oleis z auris z de intinctio
ne sacri muridis
de fabricentibz
de veteri nūmisimatis p̄tare
Nulli licere i u frenis z equestribz sellis z in
baltheis p̄uati margaritas z smaragdas
z iacinctos aptare

z de artificibus palatinis
de dactilibus als dactilis
de curialibz vrbis rome
de priuilegiis pparatorum vrbis rome
de pistoribus
de suariis z susceptoribus vini z ceteris
comparatis
De collegiatis z cathopar z nummu
lariis
De studiis liberalibz vrbis Rome vel co
stantinopolis
de honoratorum vehiculis
de priuilegiis vrbis pstantinopolitane
de metropoli liberato
de canone frumentario vrbis rome
de frumero vrbis pstantinopolitane
de annonis diuilibus
de mendicantibus validis
de nauibus tiberinis
de frumento alexandrino
de alexandrie pmaribus
de iure rei publice competente
de administratoe rerum publicarū
de veniendis rebus ciuitatis
de debitoribus ciuitatū
de periculo nominatoū
de periculo eorum q p magistratibus in
teruenerunt
Quo ordine quisq pueniat
De quo libertus actum reipublice inuit⁹
gerere cogatur
Sumptus iniuncti muner ad omnes col
legas pertinere
De his qui ex offido quod administra
runt conueniuntur
De solutionibus z liberationibus debito
rum ciuitatis
De spectaculis z lenonibus
De expensis lutorum
De aque ductu
De gladiatoribus penitus tollendis

De venatione ferarum
De maiuna
Ut armorum vsus inscio princeps inter
dictus sit
De agricolis z censitis
De capitatione diuū censibz eximēda
In quibus casibus coloni capite censu
dnos accusare possūt
De colonis palestinis
De colonis tracensibus
De colonis illiridaniis
Ut nemo ad suum patrodniū suscipiat
ricos rusticanos
Ut rusticani ad nullū obsequiū deuocent
Nō licere habitatoribz micromie loca sua
ad extraneum transsere
Ut nullus ex vicariis pro alienis debitis
teneatur
De censitoribus z ptequatoribus z in
spectoribus
De omni agro deserto z quanto sterili
bus imponunt
De fundis limitrophis z tentis z palu
dibus z pascuis vel castellorū limitaneis
De pascuis publicis vel priuatis
De fundis patrimonialibz z saltuensibz
z emphiteoticis z pductoribz eorū
De mācipiis z colonis patrimonialiu z
saltuensiū z emphiteoticorū futorū
De fugitiuis colonis z patrimonialibus
z ephiteoticis z saltuensibz
De collatione futorū patrimonialium z
emphiteoticarorū
De fūdis reipublice z saltibz diuine dom⁹
De fundis z saltibus rei dnice
De agricolis mācipiis dnīs vel fiscali
bus siue rei priuate
De pēdis ramiaceū z de his qui ex colo
nis dominicis aliisqz libere conditionis
pro creantur
De diuersis prediis z rustiis z vrbis

temploꝝum ⁊ omni redditu diuili
de locatione predioꝝum curialiū vel fiscaliū
siue temploꝝum siue rei priuate vel domine
de conductoribus ⁊ procuratoribus siue
actoribus predioꝝum fiscalium ⁊ domus

Auguste

Quibus ad conductionē fiscalium reruꝝ

Aspirare nō lꝝ

de collatōe funtoꝝum fiscaliū vel rei priuate vel

Comine vel ciuitati vel temploꝝum

de priuilegiis domus auguste vel rei pri-

Uate Et quarum collationum excusa-
tionem habent

de grege domico

de palaciis ⁊ domibus om̃is

de cupressis ex lucro damnesi ⁊ peris

Per egiptum non incedendis vel ven-
tendis aliis est cupressis Et phidis

Tytuli Xii. codicis

de dignitatibꝝ determinat nūc impator ꝑg

Nitis personis tereno principi famula

tibus scꝝ qꝫ ad eas admittant ⁊ que

nō ⁊ que priuilegia ꝑpetant ex dictis digni-

tatibꝝ ⁊ qꝫto tpe durat Sequuntꝝ tytuli

de dignitatibus

de ꝑꝑꝛiis ⁊ honore preture ⁊ glebe ⁊ phol

Li ⁊ septem solutorum functione sub

lata

de consalibus ⁊ non spargendis ab his

Pecuniis ⁊ de ꝑꝑꝛiis ⁊ magistratibꝝ

militem ⁊ patridis

de ꝑꝑꝛiis ꝑꝑꝛio siue vrbis magistris mili-

tū in dignitatibꝝ exequens

de ꝑꝑꝛiis sacri cubiculi ⁊ de omnibꝝ cubi-

culariis ⁊ priuilegiis eozū

de ꝑꝑꝛiis ⁊ magistris officioꝝum

Com̃ibus sacrarum largitionum ⁊

rei priuate

de ꝑꝑꝛiis ⁊ ꝑꝑꝛiis ⁊ notariis

At dignitanti ordo seruet

de magistris sacineozū

de comitibus cōfistorianis

de ꝑꝑꝛiis ⁊ tribunis scolari

de comitibꝝ rei militaris

de comitibꝝ ⁊ archiatꝝ sacri palaci

de comitibus qui ꝑꝑꝛiis regūt

de ꝑꝑꝛiis qꝫ in vrbe ꝑꝑꝛiis

docentes ex lege meruerūt comitū

de silenciariis ⁊ decurionibꝝ eozū

de domestiis ⁊ ꝑꝑꝛiis eozū

de ꝑꝑꝛiis laborum

de ꝑꝑꝛiis sacroꝝum sacineozū ceterisqꝫ qꝫ

in sacris militat sacineis

de agentibus in rebus

de ꝑꝑꝛiis agentū in rebꝝ

de curiosis ⁊ ꝑꝑꝛiis

de palatinis sacrarum largitionum ⁊ re-

Cum priuatarum

de stratoribus

de castrensiariis ⁊ ministeriis

de decanis

de messoribus

de priuilegiis eozū qui in sacro palacio

Militant

de priuilegiis scolariū

de castrensi ꝑꝑꝛio om̃iꝝ palatinorum

de equestri dignitate

de ꝑꝑꝛiis dignitate

de his qui militare possunt vel non ⁊ de

Seruis ad militiam vel dignitateꝝ aspi-

rantibus ⁊ vt nemo duplici militua

vel dignitate vꝑꝛat simul

Negotatores ne militent

de re militari

de castrensi ꝑꝑꝛio militum ⁊ ꝑꝑꝛiis an-

Conarum

de erogatoe militari annone

de exactione ⁊ translatione militarium

annonarum

de militari veste

de metatis ⁊ ꝑꝑꝛiis

De salgamo hospitibus nō plento
De cōmeatu
De tyronibus
De litorū z itinerū custodia
De desertoribz z occultatoribz
De veteranis
De filiis officialiūz militarium qui in bel
lo moriuntur
De oblitioe votorum
De numerariis actuariis z cartulariis z
adiutoribz sine scrineariis z exceptoribus
sedis excelle ceterorumqz iudicum tam ciui
liū qz militarium
De cursu publico z angariis z peran
gariis
De detractoris z statulis
De appitoribus prefectorum pretorio z pri
uilegiis eorum
De appitoribus pfecti vrbis
De apparitoribus magistrorum militūz z
priuilegiis eorum
De apparitoribus pconsulis
De appitoribz comitis orientis
De coartatibz principibus comiculariis z
primipularibus
De apparitoribz pfecti anone
De diuersis officiis z appitoribz iudiciūz z
pbationibus eorum
De executoribus z actoribz
De lucris aduocatorū z pussionibz offōrū
De primipulo ¶ siue appitoz
Publice leticie vel consulum nundatores
vel insinuatores constitutionūz vel ali
arum sacrarum vel iudicialium lētrūz
ex descriptione vel ab inuitis ne quid
accipiant immodice
Et sic finiuntur tytuli omnium librorum
Eodius iustiniāni

Tytuli i. li. autenticoz
de hereditibus z falcidia si heres voluerit

soluere legata
de non eligēdo secundo nubes mulieres
ā alienatione z lucro antenupcialis dona
tionē z de successione earum z filiis suis
Ut determinatus sit numerus clericorum
sanctissime maioris ecclesie z ceterarum
sanctarum ecclesiarum constantinopolita
ne ciuitatis
de ficiuissoribz z mādatoribus aut spon
soribus z solutionibz
de monachis
Quō oz epōs z reliquos clericos ad or
dinationē deduc z de expen ecclesiarū

Collatio secunda
de non alienandis aut permutandis rebz
ecclesiasticis immobilibus aut in speci
alem ypothecam dandis creditoribus
sed sufficere generales ypothecas
Ut iudices sine quoquo suffragio hāt
Scriptum ē exemplar edicti pstantinopo
litani habēs ita data abilisatio
Scriptū exemplar hūioi dñico gloriofif
fimo pfecto apud illincā ptoxiōz
Iusiurandū quod pstat ab his qui ad
ministrationem suscipiunt
Ut ecclesia romana centū annozū gau
deat pscipione
de referendariis sacri paladi
de incestis z nephariis nupciis

Collatione tertia
de lenonibz tollendis
de defensoribz ciuitatum
de mensura ordinātorū clericorum
de mandatis principū
de triente z semisse **E**t successione filiorum
z nepotum naturalium vel collationi
bus distributionibus nec non lētrūm
abnegationibus aut administrationibus

atq; rerū ex qbus detinēt infinuatiōibz
de filiis ante totalia infra natis
de administrantibz officiis in sacris appel
lationibus

Collatio quarta

de nupciis
de appellatiōibz et infra que tempora de
beat appellari
de consulibus
Nullus mutuās agricole teneat ei⁹ terrā
Nullū credentē agricole tenere eius terram
et q̄ram d3 vsuram
de restitutionibz et ea q̄ panti in xi. mense
post mortē viri
de tabellionibus et vt protocolla dimittant
in cartis

Collatio quinta

de ecclesiasticarū rerū immobilū aliena
tione et solutione
de iureiuranto a moriente p̄stito ppter mē
suram sue substantie
Non p̄ponat nomē imperatoris documen
tis et ut latinis litteris apertius tempa p̄
scribantur
Si cenicas mulieres non solū fideiussores
prestent sed etiam si iuramentū debet sine
periculo discere
Non fiant pignoratōes p aliis perso
nis et vt sicut p̄ncipiū donatiōes nō egēt
gestis monumentorū sic nec priuate impe
ratoribus scē donatiōes indigeāt
de exhibendis et introducendis reis **E**t vt
qui pueniunt post xx diem p̄sentent iudi
cibus **E**t de his qui iuratoriā cautionem
exponūt et ante lites tractā absentes sūt
Et de hypothecis q̄ appellant ex casu que
persone et qñ hoc ius habēt et de intorati
bus vxoribz vt habeāt quartā prez in sub
stantiā viri et vt ipse vir in substantiā vxo

ris qñ inops ē qui relinquit

Constitutio q̄ ex ascriptio et libera mul
ere natos liberos esse vult nō his qui ante
p̄stitutionē nati sūt sed qui post p̄stitutio
nē nati sūt p̄desse **E**t vt venerabiles com⁹
p̄mutationes faciāt adinuicē immobilū
rerū decreto prius interposito. **E**xcepta
hac maiori ecclesia

Non decetero ecclesiasticarū rerū p̄muta
tiones nō fortuite fiant ad p̄ssimū impa
torem et hoc mō ad alias p̄sonas trāseant
res s3 hec tñ fiant ad imp̄iale comū **E**t vt
liceat p̄petue emphiteosis agi ab oratoriis
in oratoria decreto videlz interposito **E**x
cepta hac maiori ecclesia ne tñ in p̄uatam
p̄sonā emphiteosis trāseat

Non ea q̄ vocant infinuata sup decicis in
maiore ecclesia dent **I**n aliis aut ecclesiis
penitus nō dent

Non decicī qui recedūt aliis p̄eis subroga
tis emolimentū p̄beant recedētes aut reme
are volentes nō suscipiāt at si q̄s edificās
ecclesiam aut aliter in eadez seruientibz mi
nistrans emolimentū voluerit decicos ali
quos p̄stituere nō fortuite eos s3 p̄batiōe
sac̄tissimi patriarche suscipiat

De his qui ingrediunt ad appellandum

Et qñ per scripturā manus p̄prie fiat col
latio l̄rū **E**t de iureiurāto dilatio vt p̄
iungat iureiuranto calūnie

Non in priuatis domibz sacra ministeria
non fiant

Non defunctis seu funera eorū nō insurient
a creditoribz et vt cōsiliari non suscipiant
p̄gnitiōes absq; iudiciis

Non immobilia annupcialis donatiōeq;
ypothecē dent neq; omnino alienent a vi
ro nec p̄sentiente vxore nisi postea satisfieri
possit vxori hec xpo valē etiam in dote

Non noue scē p̄stitutiones post infinuati
onem earum post duos menses valeant

parcitur autem non custodientibus sub
tilitatem constitutionū super testamen
tis et relinquendo quadrante aut nō sci
bendo aut non dicendo nomen heredis

¶ Et nullus fabricet oratori domos preter
voluntatem episcopi et ut deputer prius
que circa diligentia et statum fabricati
oratori sufficiat et ut episcopi non defint
suis ecclesiis et de alienatione ecclesiasti
cā et immobilium rerū

¶ Et ab illustribus et qui super eam digni
tatem sūt omnino sup pecuniariis cau
sis sed et iniuriarū criminaliter per procu
ratores dicant litigare. **¶** Clarissimis autē
in pecuniariis licere eis per procuratores
et per se litigare

¶ Et ordinariē prefecture urbane duetiam
prioriane prefecture que in cingulo et ac
tu sunt sole. **¶** Non etiam honorarie libe
rent a curiali fortuna

¶ Et omnes obediāt iudiciis pūndā
tum in criminalibus et in pecuniariis cau
sis et ibi negocia examinent nullo ex
cepto per priuilegium. **¶** Nec coniuncti
hinc ducant nisi sacra pragmatica for
ma exhiberi cōpiam iusserit

¶ Collatio sexta

¶ Quibus modis naturales filii efficiuntur
legitimi et sui supra illos motos qui
superioribus constitutionibus continent

¶ Et hi qui obligatos perhibent se habere
res minorum aut obligati sunt eis ad
eorum gubernationē penitus non acce
dāt et curatores nullo modo suscipiant
cessionem aduersus eos quoque curatio
nes agunt aut egerunt. **¶** Nec autē generali
ter valebūt in omni curatione etiā qui
bus personis leges curationes prebent. **¶** Et

de gubernatione pecuniarū cōpetentiū
eis quorum negocia administrantur et
quanto eas recondi aut possit oportet
aut ex eis redditus cōparari

¶ De instrumentorū cautela et fide et primū
de deposito deinde de mutuo et aliis do
cumentis priuate quidem scriptis ha
bentibus aut testes et de non habentibus
testes et de instrumentis publice cōfectis
et de collationibus manus pprie scrip
ture. **¶** Et de cōpositis instrumentis ab il
litteratis aut paucis lris scientibus. **¶** Et
de ex non scripto contractibus vsq; ad
vnam libram vel de contractibus qui
in agris sūt et ut in documentis et con
tractibus futurū locū hz lex

¶ Nec constitutio interpretat priorem consti
tutionem de his qui ingrediunt in mo
nasterium et de substantiis eorum et ex
quo tempore oportet eam valere

¶ Et non luxurient contra naturam neq;
iuretur per capillos aut aliquid hūi
neq; in deum blasphemet

¶ Et liberi de cetero aureo nō egeāt annu
lo et ut pristinis restituant natalibus et
celebratione totalium instrumentorum
in liberis mulieribus facta et hoc ipso
iam etiam nuptias legitimas fieri et fi
lios suos si nuper etiam ancilla fuit et
ipam liberam esse celebratione totis et
nuptias legitimas et qui ex ea proces
serūt suos

¶ Apud quos oportet cām dicere mona
chos et assisterios

¶ De questore et q; agere debeant

¶ Constitutio que dignitatibus et episcopa
tu liberat filium a patria pōte

¶ De iudiciis et ut nullatenus cum iure
iurando eligat aliquis iudex qui per
manet ei et ut appellationes accipiant

modis omnibus iudices et ut in medi-
a lite facte forme quomodo cecidi opor-
teat cognitionem non attendat iudices
¶ Et deinde apud proprios episcopos parum
conueniantur et post hec apud ciuiles
iudices

¶ De consanguinibus et utrinis fratibus

¶ De armis

¶ De deposito et denudationibus inquil-
norum et de non suspendenda admi-
nistracione panum

Collatio septima

¶ Quibus modis naturalis effunduntur sui
¶ Et de eorum ex testamento vel ab inte-
stato successione

¶ De testibus.

¶ De immensis donationibus in filios
factis

¶ Et etiam sine prohibitione matres debi-
trices et creditorum tutelam gerant mi-
norum filiorum neque iusiurandis pre-
beant quod non veniant ad secunda vota

¶ Et exactione instante totis prime et secun-
de et tertiae viro ad secunda vota migrari
preponatur vxor prima vel ex prio-
re matrimonio filii Et ut si voluerit vx-
or aut is qui pro ea dotem scripsit dare
viro que scripta sunt distulerit aut velit
suscipere soluto matrimonio exigi cum
ab ea etiam scriptam ante nuptias do-
nationem

¶ De administratoribus

¶ De executoribus et eis qui conueniuntur
et reconueniuntur

¶ De equalitate dotis et propter nuptias
donationis et augmento dotis et prop-
ter nuptias donationis Et de priuile-
gio totis quod aliis priuilegiis preponi-

tur et ut excipiantur hoc priuilegio cre-
ditores in emptionem militie de dote
remeante ad patrem et rursus data pro
eadem filia secundo viro Et de totis col-
latione inope marito moriente

¶ De duobus reis promittendi

¶ De tempore non solum te pecunie super
dorem

Collatio octaua

¶ Neque virum ex dote neque mulierem ex suis
salida largitate lucrum proprium habere
sed reservare dominium suis pro-
prio filijs vel si ad secundas non veni-
ant nuptias vsu solo in lucro consistere
et ut ex repudio transigentes nuptias
as lucrautes aut dote aut ante nuptias
as donationes et ipsi similiter domini-
um seruare filiis vsu autem habere
et persona cogenda filios alere Si ve-
ro bona gracia saluantur nuptie et vide-
antur occasione damni contineri quedam
et hac arte perimenda que continentur
et a filiis seruentur

¶ De appellationibus

¶ De testamentis imperfectis a parentibus
in filios factis et de diuisione rerum a
filiis coram parente factis et eius facul-
tatibus facta et subscripta

¶ De restitutionibus

¶ De priuilegiis totis hereticis mulieribus
non restituendis

¶ De constitutione innouat constitutionem
que prescriptionem centum annorum
locis venerabilibus cedat

¶ De litigiosis et extrema parte litis ab au-
tore per cautela prestanda

¶ Et neque miles neque sacerdos obsequetur
domui puere aut possessioni alicuius

¶ Et diuine iussiones subscriptioem habeant gloriosissimi questor.

¶ In medio litis non fieri sacras formas aut sacras iussiones s3 fm generales leges dirimi negocia

¶ Et cum de appellatione congnoſcit ſecūdum illas leges tēxat iudicari quetempore date ſentencie obtinebant non ſecundū eas que poſtea p̄mulgate ſunt et de aliis capitulis

¶ Et liceat matri et auie aliisq3 parentibus poſt legitimam partem liberz derelictā quomodo voluerint reſiduam facultatem vel quantitatem ſuā diſponere

Collatio nona

¶ De hereditib3 ab inſtato venientibus et de agnatorū iure ſublato

¶ Et ſponſalia largitas ſpecialis ſit tractus et de diuerſis capitulis

¶ De alienatione et emphiteoſi et locatione et hypothecis et aliis diuerſis contractibus et vniuerſis locis rerum ſacrarum

¶ Et iudices non expectent ſacras iuſſiones

¶ Et litigantes iurent in exordio litis q3 neq3 promiſerunt dare iudicibus neq3 dabunt et de ſporulis **¶** Et vt que iubentur referendarii compleant et non immiſceant ſemetipſos cauſe et per ſe exequant de eccleſiaſticis tytulis

¶ Et fratrum filii ſuccedant patruo ad ymitationem fratrum etiam aſcendentibus extraneis et vt mulieres non inſinuat ante nuptiali donatione non leuant nec inſinuans autem vir vel ſi compeſcat nuptiale lucrum eo non fruatur **¶** Et tuſus vt mulieres non ſecundo nubentes domine ſint partis ſponſalicie largi

tatis quantum pars facit vnius filii et vt ſimiles ſint pene vtriuſq3 ſexus du3 ſine cauſa rationabili repudium mittit de reſtitutione fidei commiſſi et nomine familie vſq3 ad quartum gradū locum habeat et quia familie nomine nutus continetur

¶ Et nulli iudicium liceat habere loci conſeruatozem niſi certis ex cauſis diuina cōceſſerit iuſſio et aliis capitulis

¶ Et differentes iudices audire appellantiū allegationes cogantur ab epiſcopis hoc agere et vt quanto in ſuſpitionem habuerint iudices pariter audiat cauſam et dignariſ epiſcopus et de cauſa qua oportet epiſcopum omnino agere

de vſur nautidis

de interdictis collegiis hereticorū

de raptis mulieribus et que raptoribus nubunt

de collatoribus et aliis capitulis

de collatoribus

de ſanctiſſimis et deo amabilibus epiſcopis et de reuerendiſſimis deſidis et monachis

de priuilegio archiepiſcopi prime Juſtiniane ſedis

de pretoribus conſulibus conſtantinopolitani populi

de armeniis

de noui operis nundatione

¶ Tyuli X. collationis

¶ Que vſus feutorum intyulat

¶ Qui feudum dare p̄nt et qui non et quali ter acquirat et teneat

de feudo guardie et caſtaldie

¶ Qui ſucceſſores teneantur

De p̄rouerbia inuestitura feudi
Quibus modis feudū amittat
Episcopum vel abbatē vel abbatissā feu
dū dare non posse
De natura feudi
De successione feudi

Hic potest esse tytilus qui successores re/
neantur

Quid iurē sit si quis inuestitus sit de feu/
to alieno

De contentione inter dominū et vasallum
de inuestitura feudi

De cōtentione inter me et dñm de portione
feudi fratris mei defuncti

De feudi alienatione

De feudo marchie ducat⁹ et comitatus

De inuestitura noui beneficii

An maritus succedat uxori in beneficium

Alias est tytilus de femina habente
beneficiū

De feudiis datis minimis valuasoribus
quid iuris

Quibus modis feudū amittat

Apusd quem vel quos cōtrouerfia de feu/
to finiri habeat

Constitutiones feudales lotharii **I**mpe/
ratoris quas ante ianuā beati petri in
ciuitate romana condidit obseruandas

Imperator lotharius **E**ugenio pape et
vniuerso populo

De beneficio fratris et qualiter frater fratri
in feudum succedit

De feudo sine culpa non amittendo

Quo tempore miles inuestituram pete/
re debeat

De contentione inter dominum et vasallū
de inuestitura feudi

Quemadmodū feudū ad filiā pertineat

Quibus modis feudū constitui p̄t

Si de inuestitura inter dominum et valli/
lum lis oriatur

De feudo dato in vicem legis commissio/
ne reprobando

De feudi cognitione

Quid sit inuestitura

Per quos fiat inuestitura et per quos
recipiat

Quid precedere debeat vtum inuestitura
an fidelitas

Qualiter vasallus debeat iurare fidelitatem

De forma fidelitatis

De noua forma fidelitatis

de inuestitura de re aliena facta

Qualiter feudum olim poterat alienari

Quis dicat dux marchio Comes **C**api/
taneus et valuasor

de gradibus succedendi in feudum

de fratribus de nouo beneficio inuestit

de inuestitura quam tydus accepit a sem/
pronio

de vasallo decepto etatis qui feudū refusa/
uit vt filii inuestirent

de inuestitura in maritū facta

De controuerfia feudi apud partes ter/
minanda

de eo qui sibi vel heredibus suis masculis et
feminis inuestiturā accepit

de duobus fratribus a capitaneo inuestitis

An remoueri debeat testes qui parcos esse
desierunt

De controuerfia inter vasallum et epis/
copum

de vasallo milite qui arma bellica deposuit

de milite vasallo qui p̄tumar est

In quibus casibus feudū amittat

Que sit p̄ma cā beneficiū amittendi

Si de feudo vasallus ab aliquo interpella/
tus fuerit et dominus eum defendere
noluerit

Si de feudo defuncti militis controuersia fuerit
De pace tenenda et eius violatoribus
Hic finitur lex **D**einde consuetudines regni incipiunt
De filiis natis ex matrimonio ad morga naticum contracto
De beneficio femine
Si vassallus feudo priuetur cui debeat deferri
Qui testes sint necessarii ad probandam nouam inuestituram
De consuetudine recti feudi
De legibus coradi imperator
De derico qui inuestituram facit
An mutus vel aliter imperfectus feudus retineat
An ille qui interfecit fratrem domini sui feudum amittat
De vassallo qui contra constitutionem lotharii feudum alienauit
De alienatione feudi patemi
De capitulis coradi
De controuersia inter masculum et feminam de beneficio
De controuersia inter dominum et emptorem
De controuersia inter vassallum et alium de beneficio
Quid iuris si post alienationem feudi vassallus id recuperauerit
An agnatus vel filius repudiat mortui hereditate possit feudum retinere
An apud iudicem vel curiam questio feudi terminari debeat
Qualiter dominus proprietate priuet
De feudo non habente propriam naturam feudi
De eo qui finem fecit agnato de feudo pa-

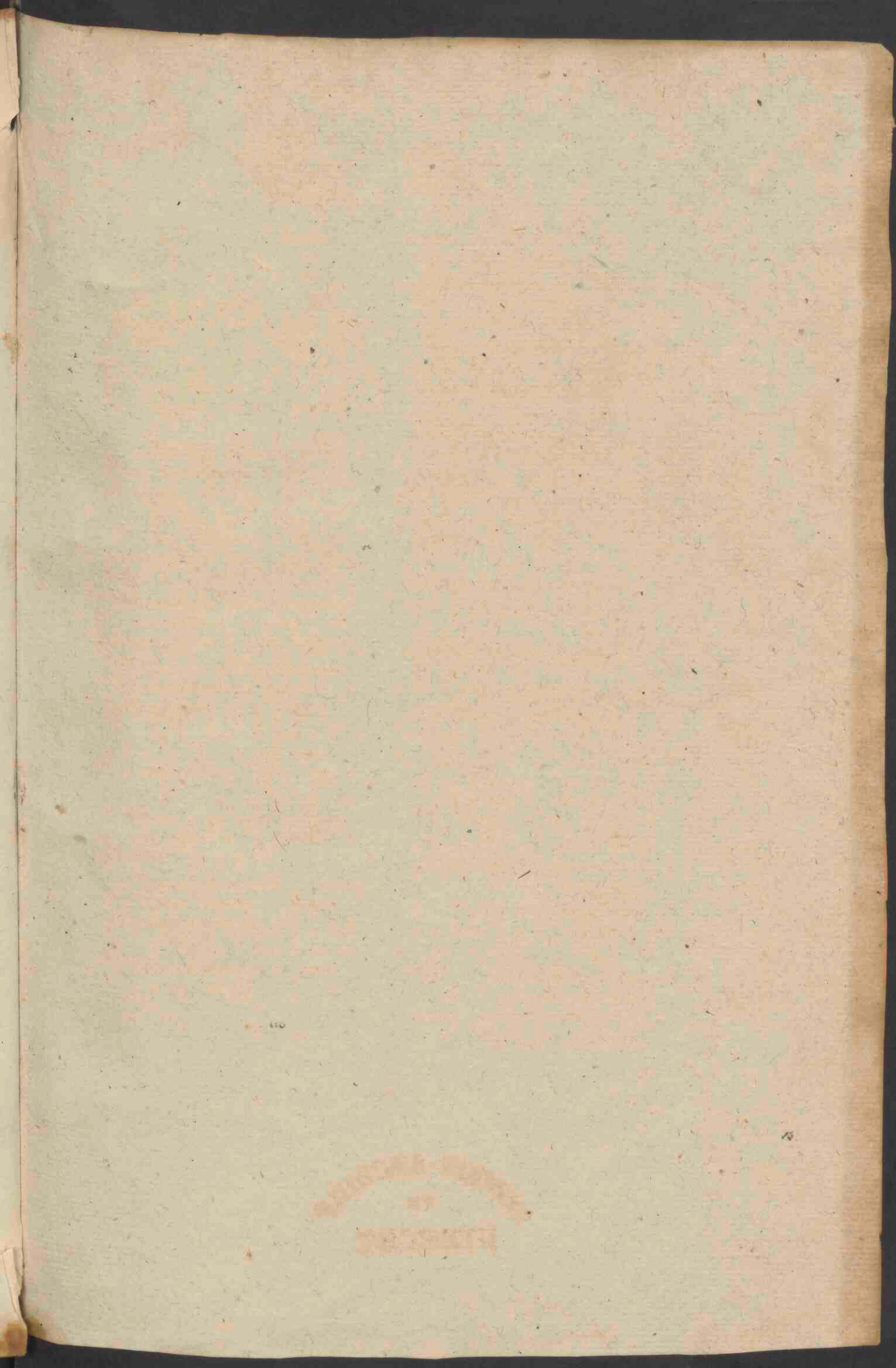
terno
De natura successionis feudi
De capitaneo qui curiam vendidit an intel ligat beneficiū vendidisse
De prohibita feudi alienatione per impera torem lotharium
De pace iuramento firmanda tuenda vin dicanda et de pena iudicio apposita q eam vindicare et iusticiā facere neglexerit
De prohibita feudi alienatione per fredericum
Que sunt regalie
Quot sunt testes necessarii ad probandam feudatarii ingratitudinem
De votis feudorum
De consuetudinibus et constitutionibus contra libertatem ecclesie introductis

Finiuntur tituli totius libri autenticonū et per consequens omnium librorum Juris canonici et civilis impressi per me Egidium panderbeestratē Anno domini M. cccc. lxxviii. vicefirmata Februarii

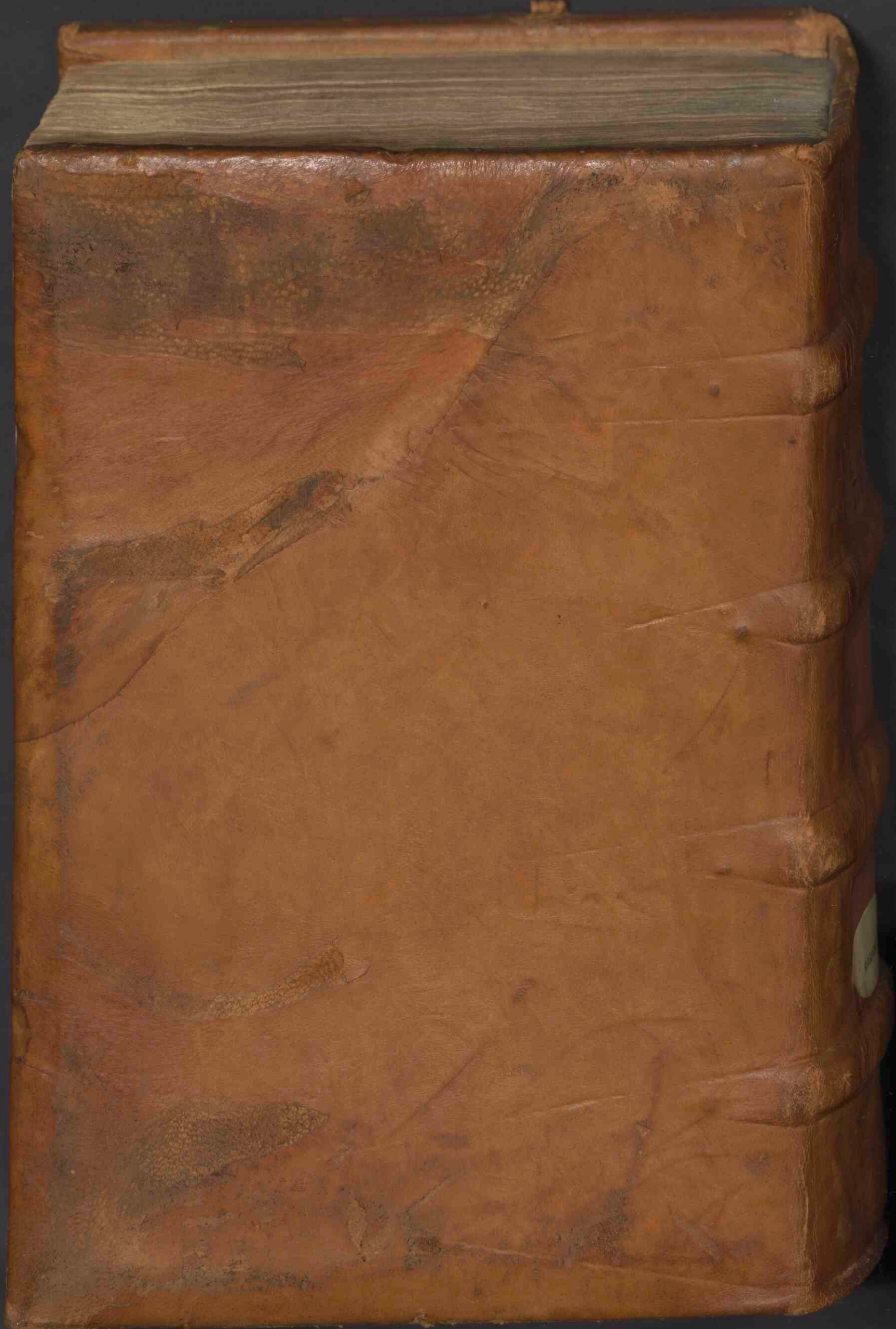
Worchem

ANNO DOMINI
 1578
 FEBRUARI

DOMEN-ARCHIEF
TE
UTRECHT.

D. 62. 63. 64.

Cm

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

